

جمهوری اسلامی ایران
وزارت آموزش عالی
تیرم ۱۳۹۱ هجری قمری

مركز پژوهش‌های آموزشی

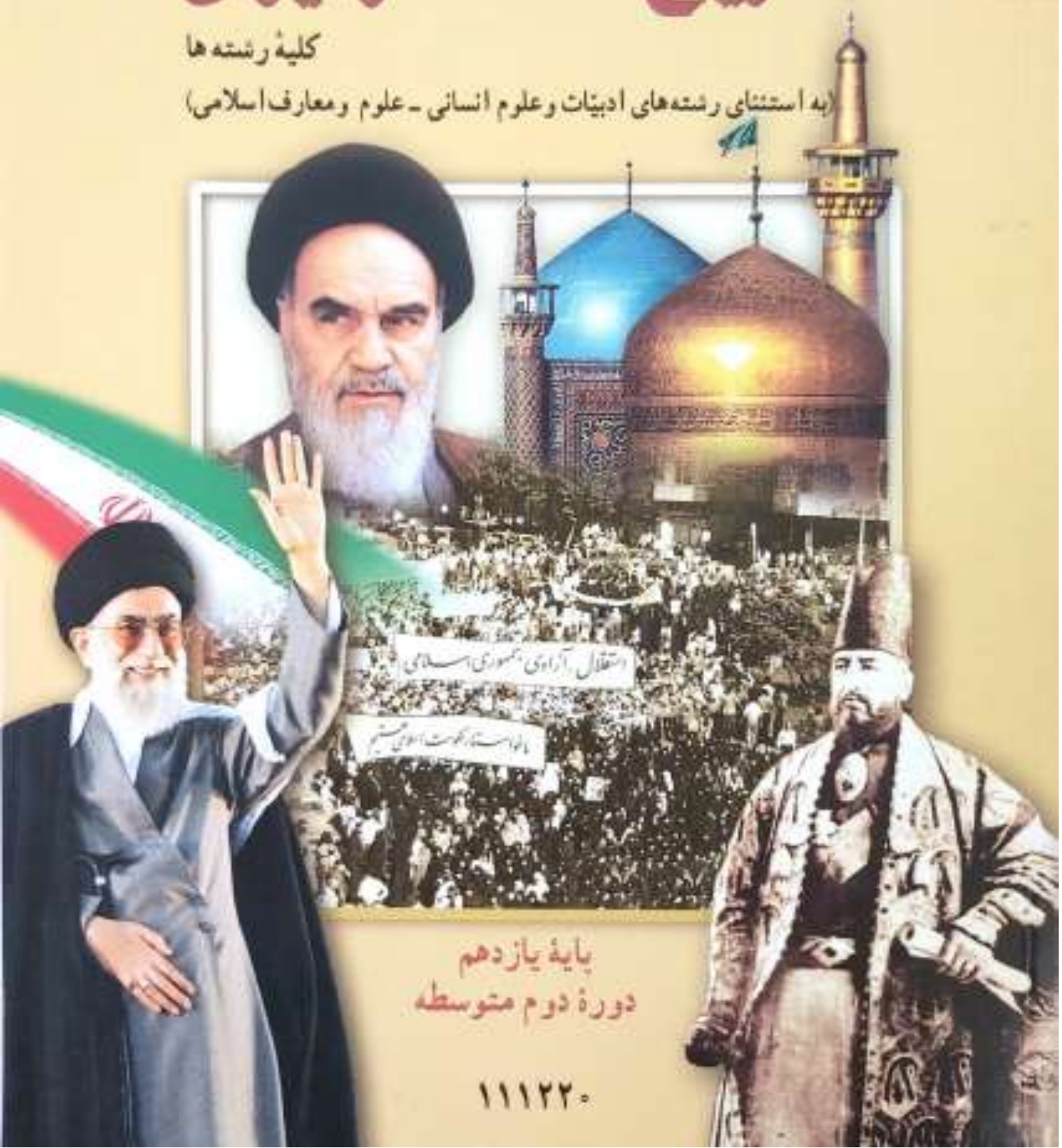
معاونت برنامه ریزی آموزشی و توانبخشی
کارشناس گروه دانش آموزان با آسیب شنوایی

مناسب سازی

تاریخ معاصر ایران

کلیه رشته ها

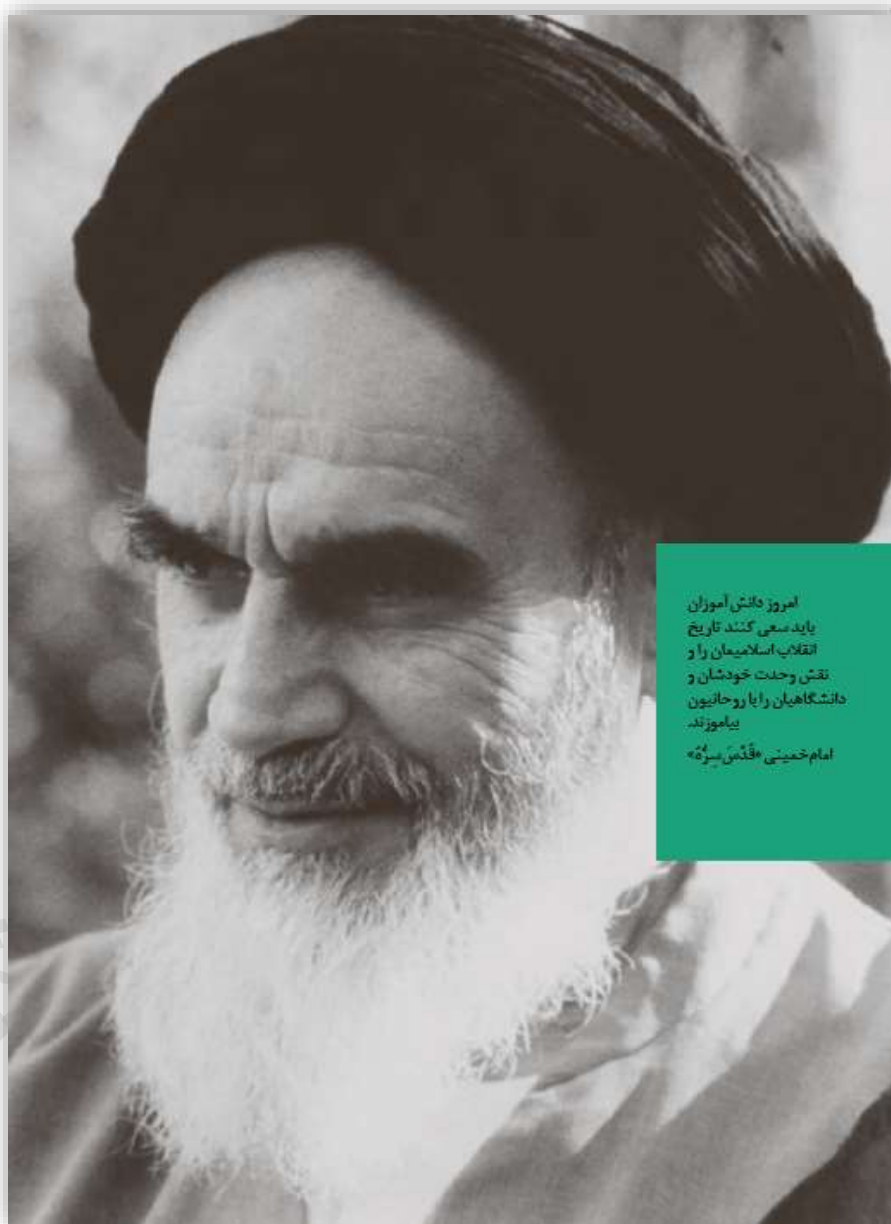
(به استثنای رشته های ادبیات و علوم انسانی - علوم و معارف اسلامی)

پایه یازدهم
دوره دوم متوسطه

۱۱۱۲۲۰

بحمد الله العزیز عن العزیزة

امروز دانش آموزان
باید سعی کنند تاریخ
انقلاب اسلامیان را و
نقش وحدت خودشان و
دانشگاهیان را با روحانیون
بیاموزند.
امام خمینی «قدس سره»

سخنی با دبیران محترم

به نام خداوند جان آفرین حکیم سخن در زبان آفرین
خدایا تو را سپاس می گوئیم که توفیق خدمت به دانش آموزان با آسیب شنوایی را روزی ما قرار دادی.

پس از حمد و ستایش خداوند مهربان به آگاهی همکاران محترم می رسانیم که در راستای سیاست‌های اجرایی سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور در زمینه مناسب سازی محتواهای آموزشی با توجه به توانایی و ویژگی های دانش آموزان با نیاز های ویژه محتوای مناسب سازی پیش رو به منظور تسهیل در فرآیند یاد دهی یادگیری ویژه دانش آموزان با نیاز های ویژه آسیب شنوایی تهیه و تدوین شده است. و جایگزینی برای کتاب مرجع نمی باشد. شایسته است همکاران محترم در زمان تدریس کتاب‌های درسی مرجع را در اولویت قرار دهند.

در راستای آموزش به دانش آموزان با آسیب شنوایی، روشهای تدریس مناسب می‌توانند راهنمای خوبی برای ویژه سازی کتابها و متون درسی باشند و دایره واژگان دانش آموزان با آسیب شنوایی را گسترده تر کنند. به طور مثال روشها و مراحل که برای ویژه سازی جزوه حاضر پیموده‌ایم عبارتند از:

- ۱) در اولین قدم هدف از آموزش تاریخ معاصر به دانش آموزان ناشنوا، درس گرفتن از تجارب تاریخی گذشته و بالا بردن شعور و مشارکت سیاسی و اجتماعی او در زندگی آینده است و در جای جای این جزوه این هدف مد نظر قرار گرفته است.
- ۲) خلاصه سازی اتفاقات مهم تاریخی با حفظ خط سیر اتفاقات اما با پرهیز از شرح و توضیحات زیاد و پر حاشیه صورت گرفته است.
- ۳) انتخاب رویکرد تاریخ نگاری روایتی (با ادبیات روایتگری) به جای تاریخ نگاری تحلیلی بوده است.
- ۴) حفظ دیدگاه های اصلی نویسندگان در ارائه مفاهیم دروس رعایت شده است.
- ۵) تاکید بر کلمات کلیدی و فهرست آن ها در هر درس به جهت افزایش اطلاعات سیاسی و ترغیب او به فهم اتفاقات سیاسی روز آمده است.
- ۶) مرور و تحقیق در جملات ویژه سازی شده برای پرهیز از برداشتهای اشتباه مکررا انجام شده است.
- ۷) جایگزینی چند باره کلمات ملموس، دیداری یا ساده و روشن برای فهم راحت تر موضوع انجام شده است.
- ۸) تصاویر بیشتر و واضح تری برای فهم بهتر موضوعات نسبت به کتاب درسی تهیه شده است.

۹) هدف گذاری هر درس منطبق با متن کتاب صورت گرفته است.

۱۰) نمونه سوالات تک هدف و هماهنگ با متن هر درس طراحی شده است.

۱۱) دانش آموز با آسیب شنوایی فردی متکی به قوه دیداری است بنابراین مشاهده موقعیت محلی اتفاقات تاریخی کمک بسیار بزرگی به فهم مطالب است. در جزوه حاضر و در بخش فعالیت‌های تکمیلی به جهت پایتخت بودن تهران در دویست سال گذشته، اماکن مرتبط با هر درس برای ارتباط بهتر با موضوع آورده شده تا دبیر محترم بتواند به عنوان گردش علمی از این اماکن استفاده کند یا دانش آموزان و اولیای آنان را تشویق به بازدید از آن اماکن کند. بدیهی ست دبیران محترم و دانش آموزان شهرستانها از اماکن تاریخی و مرتبط شهر خود برای این منظور استفاده نمایند.

۱۲) همچنین در بخش فعالیت‌های تکمیلی، موضوعات پیشنهادی برای تحقیق در هر درس آورده شده تا دانش آموزان به سطوح آموزشی بالاتر دست یابند.

لازم به ذکر است که همیشه الگو و معیار اصلی آموزش، کتاب درسی آموزش و پرورش است و امید است که این جزوه فقط به جهت اصول به کار رفته در ویژه سازی و حجم کم آن بتواند دانش آموزان را به مطالعه کتاب اصلی تشویق کند.

در پایان شایسته است یاد آور شویم که محتوای مناسب سازی پیش رو دستاورد تلاش و همکاری کار گروه شهر تهران با عضویت خانمها کوبک طاهباز و روشنک صادقی است که بی‌گمان از لغزش و کاستی به دور نمی‌باشد از این رو پذیرای دیدگاه‌های سازنده‌ی همکاران در راستای اصلاح و بهینه سازی محتوا می‌باشیم.

درس اول

حکومت قاجار از آقا محمدخان تا محمدشاه

اهداف درس اول:

سلسله قاجار و جنگهای ایران و روس چگونه شکل گرفت؟
اروپاییان برای تسلط سیاسی و نظامی بر ایران چه تلاشهایی کردند؟
کدام عهدنامه ها که دخالت بیگانگان را در امور داخلی ایران آسان کرد؟

شکل گیری حکومت قاجار:

ایل قاجار در زمان مغولها به ایران آمدند و در زمان تشکیل سلسله صفوی عضو سپاه قزلباش شدند و به شاه اسماعیل صفوی کمک کردند. بعد از صفویه تلاش کردند به قدرت برسد اما بعد از افشاریه و همینطور زندیه، با مرگ کریم خان زند به پادشاهی ایران رسیدند.

آقا محمدخان قاجار

فتحعلی شاه قاجار

آقامحمدخان اولین پادشاه قاجار بود و تهران را مرکز پادشاهی خود قرار داد. این سلسله نزدیک به ۱۳۰ سال از سال ۱۱۷۴ تا ۱۳۰۴ بر ایران حکومت کردند. آقامحمدخان در زمان اختلافات حاکمان روسیه به گرجستان حمله کرد و شهر تفلیس را گرفت اما بعد از آن کشته شد. فتحعلی شاه، برادرزاده آقا محمد خان، دومین پادشاه قاجار بود. او ۳۷ سال حکومت کرد و در این مدت دائما درگیر دخالت‌های سیاسی و نظامی کشورهای استعمارگر اروپایی، بخصوص روسیه و انگلیس بود. سلسله قاجار پادشاهانی ترسو و ضعیف بودند که سرزمین‌های ایرانی زیادی را از دست دادند.

عهدنامه گلستان:

پس از مرگ آقا محمدخان قاجار، روسیه بخاطر پس گرفتن گرجستان، ایران را مورد حمله قرار داد. این جنگ چند سال طول کشید تا آنکه فتحعلی شاه قرارداد گلستان را امضا کرد. در این قرارداد همه شهرهایی که روسیه اشغال کرده بود یعنی داغستان، گرجستان، باکو، دربند، شیروان، قره باغ، شکی، گنجه، موقان و قسمتی از طالش به دولت روسیه واگذار شد و حق کشتیرانی در دریای خزر هم از ایران گرفته شد. در عوض از دولت روسیه خواسته شد که از سلطنت خانواده قاجار حمایت کنند؛ که این خود زمینه دخالت روسیه در ایران را فراهم کرد.

ناپلئون بناپارت

عهدنامه فین کن اشتاین:

ناپلئون بناپارت، امپراتور فرانسه، می‌خواست به مهم‌ترین مستعمره انگلیس یعنی هندوستان راه پیدا کند بهترین دسترسی آن از راه ایران بود. پس با دولت ایران مذاکره کرد و عهدنامه فین کن اشتاین نوشته شد. بر اساس این معاهده فرانسه قول داد تا در صورت حمله روسیه به ایران کمک کند و در عوض ایران نیز برای حمله به هند و افغان‌ها اعلام جنگ کند و اگر جنگ شروع شد به سربازان فرانسوی اجازه عبور دهد. اما وقتی روسیه و فرانسه با هم عهدنامه تیلسیت را نوشتند، فرانسه همه قول‌های خود را زیر پا گذاشت و ایران نیز به انگلستان روی آورد.

عهدنامه ترکمانچای:

از آنجا که در قرارداد گلستان مرزها تعیین نشده بود و مردم هم از او ضاع و اداره کشور بسیار ناراضی بودند، دوره دوم جنگهای ایران و روس در گرفت. در ابتدا علمای شیعه فتوای جهاد دادند و مردم را به جنگ با دولت روسیه دعوت کردند اما متأسفانه ضعف حکومت ایران و دخالت و خیانت دولت انگلستان در قولهایی که داده بود باعث شد تا قرارداد ترکمانچای امضا شود و این جنگ نیز به نفع روسیه تمام شود. در عهدنامه ترکمانچای علاوه بر شهرهای قبلی، ایروان، نخجوان و بخشی از دشت مغان نیز از ایران جدا شدند و حق کاپیتولاسیون و همچنین پنج میلیون تومان غرامت به روسیه داده شد.

محمد شاه قاجار

قائم مقام فراهانی

میرزا تقی خان امیرکبیر

جنگ هرات:

در زمان فتحعلی شاه و پادشاه های دیگر قاجار کشور های روسیه، فرانسه و انگلیس با دخالت های فراوان در ایران مشکلات زیادی به وجود آوردند.

شهر هرات که در حال حاضر از سرزمین های افغانستان محسوب می شود، در آن زمان جزء ایران بود و دروازه هندوستان به حساب می آمد. حاکم آنجا کامران میرزا که خودش یکی از شاهزادگان قاجار بود، با کمک انگلیس شورش کرده بود. بعد از جنگ های ایران و روسیه، فتحعلی شاه تصمیم گرفت توسط فرزندش عباس میرزا، هرات را از کامران میرزا پس بگیرد اما عباس میرزا در طول این مأموریت و بر اثر بیماری فوت کرد، یک سال بعد نیز فتحعلی شاه درگذشت و سلطنت به محمد، پسر عباس میرزا رسید. محمد شاه، هرات را محاصره و به دخالت های انگلیس اعتراض کرد. انگلیسی ها از طریق خلیج فارس به جزیره خارک حمله کردند و تهدید کردند که اگر ایران هرات را رها نکند، به سرزمین های دیگر ایران نیز حمله می کنند.

محمد شاه نیز که توان مقابله با قدرت انگلیس را نداشت سرزمین های دیگری مثل هرات و بعضی از مناطق جنوبی را از دست داد.

عهدنامه دوم ارزنه الروم:

محمدشاه که معلم و وزیر دانای خود، قائم مقام فراهانی را کشته بود و یک وزیر نادان، میرزا آقاسی، را انتخاب کرده بود، دوباره مشکلات زیادی برای مردم ایران به وجود آورد. یکی از این مشکلات اختلافات مرزی بین ایران و عثمانی (ترکیه) بود که روز به روز افزایش می یافت. تا سرانجام مذاکراتی در شهر ارزنه الروم بین ایران و عثمانی برگزار شد که در آن نمایندگان روسیه و انگلستان نیز حضور داشتند.

نماینده ایران در این مذاکره میرزا تقی خان فراهانی یا همان "امیر کبیر" بود. نتیجه این مذاکرات عهدنامه دوم ارزنه لروم بود که به موجب آن ایران از مناطق سلیمانیه دست برداشت اما اجازه حکومت بر خرمشهر و کشتیرانی در ساحل چپ اروند رود به ایران داده شد. همچنین دولت عثمانی قول داد زائران ایرانی عتبات عالیات را آزار و اذیت نکنند.

تاریخ ایران در قرون جدید و معاصر (قراردادهای مهم):

نام حکومت	نام قرارداد	طرفین قرارداد	نام پادشاه	مقاد قرارداد	
صفویه	آمانیه	ایران - عثمانی	شاه تهماسب	صلح میان دو کشور	
	قاجار	مفضل	ایران - انگلستان	فتحعلی شاه	عدم اجازه عبور از خاک ایران برای رفتن به هندوستان - جلوگیری از حمله افغانان به هندوستان توسط ایران - کمک مالی و نظامی به ایران توسط انگلستان در صورت حمله یک کشور اروپایی
		محممل	ایران و انگلستان	فتحعلی شاه	
		تهران	ایران - انگلستان	فتحعلی شاه	محتوای قرارداد مفضل
		قین کنشترین	ایران - فرانسه	فتحعلی شاه	کمک نظامی به ایران، اجازه دادن به فرانسه برای عبور از خاک ایران در حمله به هندوستان
		ارژنة الروم اول	ایران - عثمانی	فتحعلی شاه	نماینده ایران: عباس میرزا حل اختلافات مرزی میان دو کشور
		گلستان (دور اول جنگ ایران و روسیه)	ایران - روسیه	فتحعلی شاه	واگذاری بخش‌هایی از نواحی شمال ایران به روسیه معروف شدن ایران از داشتن نیروی دریایی در دریای خزر
		ترکمانچای (دور دوم جنگ ایران و روسیه)	ایران - روسیه	فتحعلی شاه	افزودن بر مناطق و شهرهای جدا شده از ایران در عهدنامه گلستان (ایروان، نجفوان و بخشی از دشت مغان)، پرداخت ۵ میلیون تومان غرامت به روسیه - دادن حق مصونیت قضایی (کابیتولاسیون) به اتباع روسیه در ایران و انضمام یک قرارداد تجاری به این عهدنامه در زمینه اقتصاد و بازار ایران
		نام قرارداد در کتاب نیامده است	ایران - انگلستان	محمدشاه	پایان دادن به محاصره هرات توسط شاه قاجار و تحت حمایت مستقیم قرار دادن حاکم آن جا توسط انگلستان
		پاریس	ایران - انگلستان	ناصرالدین شاه	جدا شدن افغانستان و هرات از ایران
امتیاز رویتر	ایران - انگلستان	ناصرالدین شاه	واگذاری حق احداث راه‌آهن، بهره‌برداری از معادن و جنگل‌ها و احداث کانال‌های آبیاری به مدت ۷۰ سال و اداری گمرکات به مدت ۲۵ سال به بارون جولیبوس رویتر		
تالیوت	ایران - انگلستان	ناصرالدین شاه	واگذاری امتیاز انحصار خرید و فروش توتون و تنباکوی ایران در برابر پانزده هزار لیره و یک چهارم سود سالانه به مدت ۵۰ سال به تالیوت		
شیلات شمال	ایران - انگلستان	ناصرالدین شاه			
امتیاز حفاری در شوش (فرهنگی)	ایران - فرانسه	ناصرالدین شاه	دادن امتیاز حفاری در شوش به یک گروه باستان‌شناس فرانسوی، پذیرفتن دانشجویان ایرانی برای تحصیل در فرانسه		
ارژنة الروم دوم	ایران - عثمانی	ناصرالدین شاه	نماینده ایران: میرزاتقی خان امیرکبیر حل اختلافات مرزی میان دو کشور		
امتیاز تلگراف	ایران - انگلستان	ناصرالدین شاه			
امتیاز کشتیرانی در کارون	ایران - انگلستان	ناصرالدین شاه			
امتیاز لاتاری	ایران - انگلستان	ناصرالدین شاه			
امتیاز بانک شاهنشاهی	ایران - انگلستان	ناصرالدین شاه			

عهدنامه: معاهده یا قرارداد بین کشورها

گلستان: نام روستایی از توابع قره باغ که معاهده گلستان در آنجا بسته شد.

ترکمانچای: نام شهری از استان آذربایجان شرقی که معاهده ترکمانچای در آنجا بسته شد.

فتوا: حکم خدا که به وسیله فقیه مجتهد اعلام می شود.

جهاد: جنگ و مبارزه برای خدا

غرامت: پولی که مقصر یک قرارداد پرداخت می کند.

سلطنت: قدرت و فرمانروایی حکومتی

مستعمره: کشوری که استقلال ندارد و زیر نظر یک کشور قوی تر اداره می شود.

استعمارگر: کشور زورگویی که در امور کشورهای دیگر دخالت می کند.

عتبات عالیات: شهرهای زیارتی عراق (کربلا، سامرا و نجف)

پرسش های نمونه:

- ۱) دو مورد از مفاد "عهدنامه گلستان" را بنویسید.
- ۲) قرارداد فین کن اشتاین با کدام دولت بسته شد؟
- ۳) ناپلئون بناپارت، امپراتور فرانسه، در معاهده فین کن اشتاین از ایران چه می خواست؟
- ۴) چرا دوره دوم جنگهای ایران و روسیه درگرفت؟
- ۵) دو مورد از مفاد "عهدنامه ترکمانچای" را بنویسید.
- ۶) چرا محمد شاه قاجار سرزمین هرات را از دست داد؟
- ۷) نماینده ایران در مذاکرات عهدنامه دوم ارزنه الروم چه کسی بود؟

فعالیت های تکمیلی

* موضوع تحقیق:

درباره بیوگرافی یکی از شخصیت های درس تحقیق کنید و خلاصه آن را برای همکلاسان خود بازگو کنید.

سندها و نقشه های یکی از معاهده های دوره قاجار را بررسی کنید و به همکلاسان خود نشان دهید.

*بازدید از مکانهای مرتبط:

مجموعه کاخ موزه گلستان (نشانی: خ پانزده خرداد، میدان ارگ)

مجموعه باغ نگارستان (نشانی: تهران، خ شهید مصطفی خمینی، خ دانشسرا)

دوران ناصرالدین شاه

اهداف درس دوم:

- در پنجاه سال حکومت ناصرالدین شاه چه اتفاقات مهمی روی داد؟
- هر یک از شخصیت‌های دوران ناصرالدین شاه: میرزای شیرازی، امیرکبیر و سید جمال الدین اسدآبادی چه نقشی در تاریخ ایران داشتند؟

- دوران حکومت ناصرالدین شاه

چهارمین پادشاه قاجار ناصرالدین شاه بود که نزدیک به ۵۰ سال حکومت کرد و در این دوران موضوعات مهمی اتفاق افتاد:

ناصرالدین شاه

کشتن وزیر دانا و فداکار، امیرکبیر
سفرشاه به اروپا و آشنایی ایرانیان با پیشرفتهای اروپا
دادن امتیازهای فراوان به خارجیان

- اولین صدراعظم ناصرالدین شاه

امیرکبیر از مردان بزرگ تاریخ ایران است و کارهای زیادی کرده است:

حذف لقبهای بی معنی

ممنوع شدن رشوه

فرستادن دانشجویان به اروپا برای یادگیری دانش

آوردن علم از اروپا

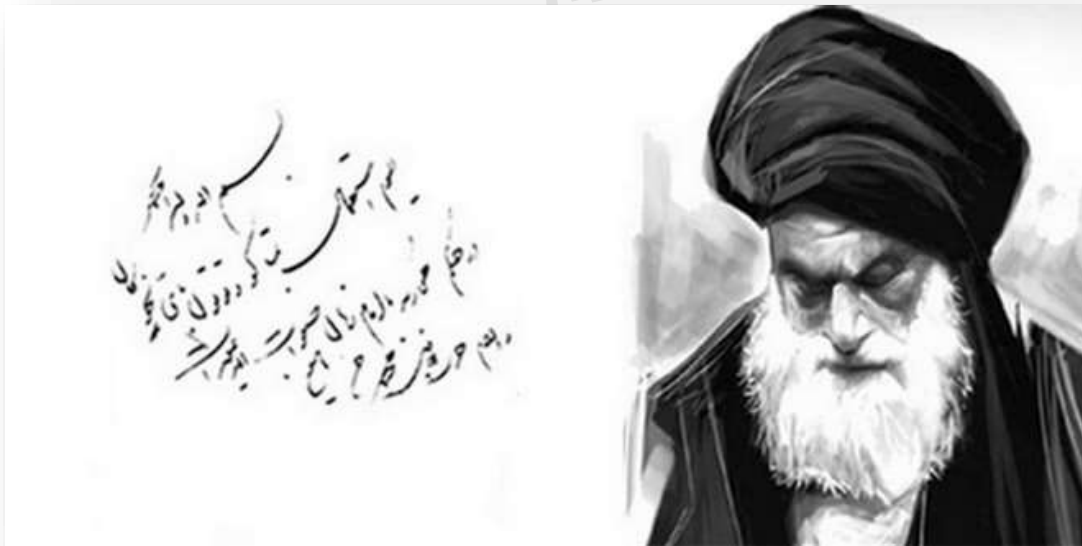

امیر کبیر

چاپ کتاب و روزنامه
ساختن مدرسه دارالفنون
جلوگیری از دخالت خارجی ها
پایان دادن دعواهای داخلی
قوی کردن ارتش
کمک به استقلال اقتصادی کشور ایران

- دادن امتیاز به اروپاییان:

امتیاز رویتر برای ساخت راه آهن و بهره برداری از معادن، جنگلها و آب، به کشور انگلیس داده شد. امتیاز لاتاری برای ساخت قمارخانه بود به کشور انگلیس داده شد که روحانی ها مخالفت کردند. امتیاز فروش توتون و تنباکو (نوعی سیگار) به کشور انگلیس داده شد اما روحانیون مانع شدند. آیت الله میرزای شیرازی فتوای تحریم تنباکو را اعلام کرد و این قرارداد هم شکست خورد. با دستور تحریم مصرف توتون و تنباکو برای اولین بار مردم در برابر شاه ایستادند و این ماجرا باعث اتحاد بیشتر علمای شیعه و مردم ایران شد.

آیت الله میرزای شیرازی

دولت‌های استعماری: کشورها و دولت‌های زورگویی که در امور کشورهای دیگر دخالت می‌کند

رشوه: پرداخت غیرقانونی پول برای رسیدن به هدف

استقلال: توانایی مدیریت یک دولت یا ملت بر همه کارهای مربوط به کشورشان

فتوا: حکم خدا که به وسیله فقیه مجتهد اعلام می‌شود.

امتیاز: حق استفاده کامل از یک موضوع

تحریم: در این درس یعنی ممنوع کردن

روشنگری: آگاهی سیاسی، بیداری فکری و عقلی

ترور: کشتن یک سیاستمدار و ایجاد ترس

روشن‌فکران و پیشروان استثنایی

پرسش های نمونه

- ۱) کدام پادشاه قاجار نزدیک به ۵۰ سال حکومت کرد؟
- ۲) دو مورد از موضوعات مهمی که در دوره ناصرالدین شاه قاجار اتفاق افتاد را بنویسید.
- ۳) امیر کبیر چه کارهایی انجام داد؟ ۴ مورد را نام ببرید
- ۴) سه امتیاز مهم استعماری را که در زمان ناصرالدین شاه به بیگانگان شد، نام ببرید.
- ۵) بر اساس قرارداد رویترا چه امتیازاتی به دولت انگلیس داده شد؟
- ۶) چه کسی فتوای تحریم تنباکو را اعلام کرد؟
- ۷) نتایج سیاسی تحریم تنباکو چه بود؟

فعالیت های تکمیلی:

*موضوع تحقیق:

درباره بیوگرافی یکی از شخصیت های درس تحقیق کنید و او را برای همکلاسان خود معرفی کنید. یکی از امتیازات فراوانی که به بیگانگان داده شده را مطالعه کنید و ماجرا را برای همکلاسان خود تعریف کنید.

*بازدید از مکان های مرتبط:

- مجموعه کاخ موزه گلستان (نشانی: تهران، خ پانزده خرداد، میدان ارگ)
- عمارت مسعودیه (نشانی: تهران، میدان بهارستان، خ اکباتان)
- مسجد جامع تهران (نشانی: تهران، بازار، مسجد جامع)
- مجموعه باغ نگارستان (نشانی: تهران، خ شهید مصطفی خمینی، خ دانشسرا)
- کاخ صاحبقرانیه (نشانی: تهران، نیاوران، کاخ موزه نیاوران)

زمینه های نهضت مشروطه

اهداف درس سوم:

- نهضت مشروطه به چه معناست؟

- دلایل شکل گیری، پیدایش و موفقیت نهضت مشروطه چیست؟

- نهضت مشروطه به چه معناست؟

مشروطه یعنی حکومتی که قانون و مجلس داشته باشد؛ برعکس آن حکومت استبدادی است که قانون مردمی ندارد و یک نفر مثل شاه یا حاکم حکومت می کند. به تمام تلاش هایی که باعث موفقیت مشروطه شده، نهضت مشروطه می گویند. نهضت مشروطه یکی از بزرگ ترین حوادث تاریخ معاصر ایران است.

دلائل شکل گیری، پیدایش و موفقیت نهضت مشروطه

در دوره قاجار عواملی باعث نارضایتی مردم و شکل گیری نهضت مشروطه شد که مهمترین آنها عبارتند از:

۱- جدا شدن بخش هایی از ایران: از دست رفتن بخش هایی از سرزمین ایران به وسیله دولت های روس و انگلیس باعث اعتراض مردم شد. قسمت هایی که توسط روسیه از ایران جدا شد عبارت بودند از: قفقاز، ماوراءالنهر، قزاقستان، تاجیکستان و ترکمنستان؛ همچنین سرزمین هایی که توسط انگلستان از ایران جدا شدند عبارت بودند از: هرات و قندهار و بخش بزرگی از بلوچستان

۲- دخالت استعمارگران و خارجیان در امور کشور: سیاست ضعیف دولت قاجار، سفرهای شاه به اروپا، پول دوستی اطرافیان شاه، دادن امتیازات فراوان، گرفتن وام و حق کاپیتولاسیون به خارجیان اجازه دخالت می داد.

۳- استبداد دستگاه حاکم: شاه زور و قدرت داشت و کسی حق اعتراض نداشت.

۴- مخالفت با استبداد و استعمار توسط مردم و علما: علما و مردم خود را در برابر شاه و کشورهای استعماری می دیدند.

۵- ورود اندیشه های جدید: مردم ایران با روش های زیر از نظرات علما، نویسندگان و روشنفکران و همچنین موفقیت مشروطه در کشورهای دیگر خبردار شدند:

(الف) روزنامه ها:

روزنامه هایی مثل "کاغذ اخبار"، "وقایع اتفاقیه"، "شرف" و "شرافت" از روزنامه های دولتی بودند. همچنین "تربیت" و "ادب"، "عروة الوثقی"، "اختر"، "قانون"، "حبل المتین"، "حکمت" و "ثریا" که روزنامه های غیردولتی بودند و به آگاهی مردم کمک می کردند.

(ب) آثار روشنفکران

۱. سفرنامه ها: اوضاع منفی کشور را بیان کرده و در مقابل، از ویژگی های مثبت کشورهای دیگر سخن می گویند.

۲. کتاب ها: و آثار دیگر غرب زدگان

نهضت: تلاش‌های مردمی

مشروطه: آزادی خواهی و قانون طلبی

مجلس: جمع نمایندگان انتخاب شده مردم

قانون: دستورهایی که به کشور نظم، امنیت و آرامش می دهد.

استبداد: خودخواهی، زورگویی، بی قانونی

حکومت: دستور دادن به یک شهر یا کشور

حاکم: فرمانروا، کسی که به همه دستور می دهد

اعتراض: مخالفت کردن

سیاست: کشورداری، مواظب کشور بودن

اندیشه: فکر

دولت: کسانی که کارهای کشور را انجام می دهند

پرسش های نمونه

- (۱) یکی از مهمترین حوادث تاریخ معاصر دویست ساله ایران را نام ببرید.
- (۲) عواملی که باعث شکل گیری و پیدایش نهضت مشروطه شد را بنویسید. ۳ مورد کافیست.
- (۳) دو مورد از دلایل نارضایتی مردم از حکومت قاجار که باعث پیدایش نهضت مشروطه شد را نام ببرید.
- (۴) یکی از دلایل نارضایتی مردم از حکومت قاجار را شرح دهید.
- (۵) در نهضت مشروطه، مردم از چه راه هایی با اندیشه های جدید آشنا شدند؟
- (۶) روزنامه هایی که همزمان با نهضت مشروطه به مردم آگاهی می دادند را نام ببرید. ۴ مورد
- (۷) آثار و نظرات روشنفکران عهد قاجار چگونه به آگاهی مردم می رسید؟

فعالیت های تکمیلی:

*موضوع تحقیق:

درباره اتفاقات نهضت مشروطه تحقیق کنید و خلاصه آن را برای همکلاسان خود بازگو کنید.
تصویر یک نمونه از روزنامه ها یا آثار روشنفکران نهضت مشروطه را تهیه کنید.

*بازدید از مکانهای مرتبط:

موزه مجلس (نشانی: تهران، میدان بهارستان)
ساختمان مجلس شورای اسلامی (نشانی: تهران، خ شهید مصطفی خمینی، میدان بهارستان)
آرشیو و کتابخانه مجلس (نشانی: تهران، خ شهید مصطفی خمینی، میدان بهارستان)

آغاز حرکت مردم علیه استبداد و پیروزی نهضت مشروطه

اهداف درس چهارم:

- بررسی اتفاقاتی که باعث پیروزی نهضت مشروطه شد.
- حوادث اواخر دوران پادشاهی ناصرالدین شاه و جانشین او مظفرالدین شاه چه بود؟
- چه اتفاقاتی باعث مهاجرت صغری (کوچک) و مهاجرت کبری (بزرگ) شد؟
- دارالشورا چگونه تشکیل شد؟

مظفرالدین شاه هم مانند پدرش سه بار به اروپا مسافرت کرد و برای این سفرها که مخارج زیادی داشت از خارجیان وام می گرفت و وزیرش عین الدوله هم برای جمع کردن مالیات به مردم فشار می آورد. محرم ۱۲۸۴ که مردم برای عزاداری جمع شده بودند با کمک روحانیان اعتراض کردند و بعد از تلاش های زیاد مشروطه پیروز شد.

مظفرالدین شاه قاجار

عین الدوله

- دلایل اعتراضات مردمی

۱- ماجرای نوز بلژیکی

طبق قرارداد گمرکی ایران و روسیه (۱۲۸۰ش) موسیو نوز بلژیکی، کارگزار روس ها در امور گمرک ایران بود، او با لباس روحانیان و در حالی که قلیان به دست داشت، عکس گرفت و روحانیون را مسخره کرد. توهین به لباس روحانیت باعث شد که آیت الله بهبهانی و آیت الله طباطبایی با مردم در حرم عبدالعظیم و در ماه محرم اعتراض و اعتصاب کنند.

۲- نارضایتی مردم ایالت ها

مردم و روحانیون از زورگویی حاکمان و بی توجهی شاه خسته شده بودند.

۳- ماجرای بانک استقراضی روس

روسیه می خواست در قبرستان مسلمانان بانک درست کند.

۴- فلک شدن بازرگانان

بخاطر گران شدن قند یک بازرگان خوشنام را به فلک بستند و دوباره آیت الله طباطبایی با مردم در حرم عبدالعظیم اعتراض و اعتصاب کردند.

۵- مهاجرت صغری (کوچک)

روحانیون و مردم به شهر ری رفته و در صحن حضرت عبدالعظیم اعتصاب کردند که به مهاجرت صغری مشهور است. آنها سفیر عثمانی را واسطه قرار دادند و از شاه دو چیز خواستند: ایجاد عدالت خانه (یا همان دادگاه) در تمام شهرها و عمل به قوانین اسلامی. شاه و وزیرش هم به ظاهر قبول کردند و روحانیون و مردم به سرکار و خانه هایشان برگشتند.

۶- مهاجرت کبری (بزرگ)

وقتی معلوم شد عین الدوله (وزیر مظفرالدین شاه) به آنان قول دروغین داده، مردم با سربازان شاه درگیر شدند و طلبه ای به اسم سیدعبدالحمید به شهادت رسید. این بار علما به قم مهاجرت کردند که به آن «مهاجرت کبری» می گویند.

۷- تحصن در سفارت انگلیس:

وقتی بیشتر روحانیون قهر کرده و به شهر قم مهاجرت کرده بودند، مردم به سفارت انگلیس پناه برده و "بست نشینی" کردند تا اعتراض خود را نشان دهند.

اما از شهرهای دیگر سه روحانی مهم، شیخ فضل الله نوری، آیت الله بهبهانی و آیت الله طباطبایی دوباره به کمک مردم آمدند و سپس شاه را مجبور به قبول موارد زیر کردند:

۱- برکناری عین الدوله از وزارت

۲- فراهم کردن زمینه برای بازگشت مهاجران به تهران

۳- ایجاد عدالت خانه

۴- تشکیل دارالشورا

بالاخره مظفرالدین شاه تسلیم خواسته های مردم شد. شهر چراغانی شد و مردم جشن شادی به پا کردند و در ۲۸ مرداد ۱۲۸۵، اولین دوره ی مجلس شورای ملی با حضور نمایندگان تهران تشکیل گردید.

مالیات: پولی که دولت از مردم می گیرد.

کارگزار: مأمور

اعتصاب: مخالفت کردن، سر کار نرفتن

عدالتخانه: دادگاه

مهاجرت صغری: کوچ کردن به شهری نزدیک

مهاجرت کبری: کوچ کردن به شهری دور

بست نشینی: پناه بردن به یک محل مشخص

دارالشورا: مجلس نمایندگان

پرسش های نمونه

- ۱) هزینه سفرهای مظفرالدین شاه به اروپا، از کجا تهیه می شد؟
- ۲) چه دلایلی باعث اعتراض مردم به مظفرالدین شاه بود؟ (۴ مورد را نام ببرید)
- ۳) مهاجران در مهاجرت صغری چه خواسته هایی داشتند؟
- ۴) بعد از مهاجرت کبری مردم اعتراض خود را چگونه نشان دادند؟
- ۵) بعد از مهاجرت کبری، شاه مجبور به قبول چه مواردی شد؟
- ۶) اولین دوره مجلس شورای ملی در چه تاریخی تشکیل شد؟

فعالیت های تکمیلی:

*موضوع تحقیق:

درباره اعتراضات روحانیون و مردم در دوران مظفرالدین شاه تحقیق کنید و تصاویر مربوط به آن را در کلاس نمایش دهید.

درباره خودسری ها و زورگویی های کارگزاران قاجار تحقیق کنید.

*بازدید از مکان های مرتبط:

موزه مجلس (نشانی: تهران، میدان بهارستان)

ساختمان مجلس شورای اسلامی (نشانی: تهران، خ شهید مصطفی خمینی، میدان بهارستان)

آرشیو و کتابخانه مجلس (نشانی: تهران، خ شهید مصطفی خمینی، میدان بهارستان)

سفارت انگلیس در تهران (نشانی: تهران خ نوفل لوشاتو، خ بابی ساندز)

حرم حضرت عبدالعظیم (نشانی: شهر ری)

مشروطه در دوره محمدعلی شاه

(دوره اول)

اهداف درس پنجم:

- مخالفت محمدعلی شاه با مشروطه و مجلس شورای ملی باعث چه اتفاقاتی شد؟
- اهداف انگلستان و روسیه در مخالفت با مشروطه چه بود؟
- قرارداد ۱۹۰۷ روس و انگلیس چه بود؟
- ماجرای به توپ بستن مجلس و استبداد صغیر چیست؟
- مقاومت و مبارزات مردم در شهرهای دیگر چگونه به حکومت محمدعلی پایان داد؟

محمدعلی شاه، یکی از شاهان زورگوی دوره قاجار بود که قانون اساسی و مجلس شورای ملی را قبول نمی‌کرد و به نمایندگان مردم در امور کشور اجازه دخالت نمی‌داد.

از طرفی چون قانون اساسی با عجله نوشته شده بود و کامل نبود پس لازم بود قسمت «متمم قانون اساسی» به آن اضافه شود. در نوشتن این متمم، اختلافات مشروطه خواهان از یک طرف و مخالفت‌های محمدعلی شاه از یک طرف دیگر اوضاع را به هم ریخته تر کرد.

محمدعلی شاه قاجار

در ابتدا محمدعلی شاه متمم قانون اساسی را امضا نکرد. اما وقتی دید همه شهرها و بازار و مردم اعتراض کردند مجبور شد امضا کند. محمدعلی شاه نه تنها با قانون مشروطه مخالف بود، بلکه همیشه موافق با نظر روسیه عمل می‌کرد. او تربیت شده روس‌ها بود و در همه کارها با روس‌ها مشورت می‌کرد.

از طرفی هر یک از دولتهای روسیه و انگلیس نیز دلایلی برای مخالفت با انقلاب مشروطه داشتند. اهداف و دلایل روسیه این بود که:

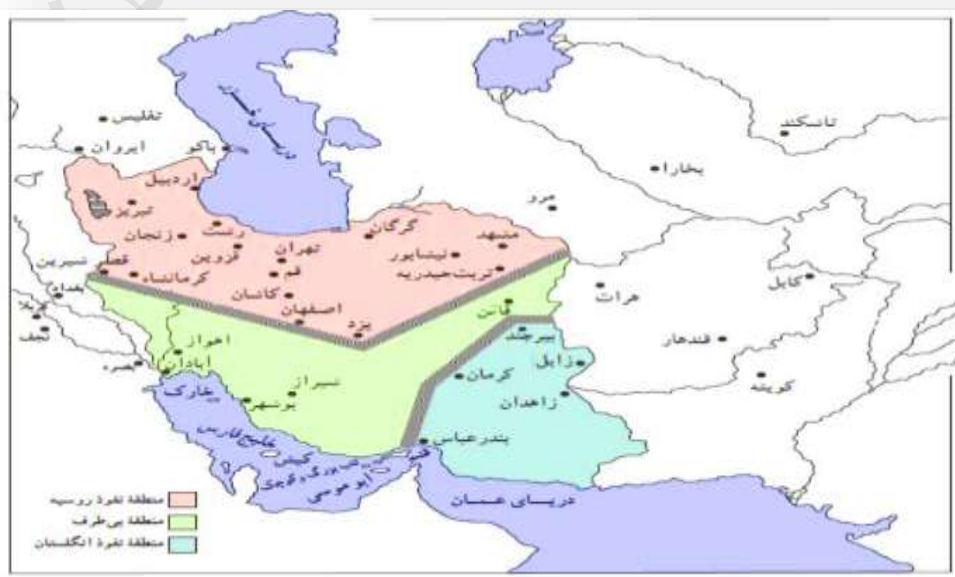
- ۱- از نفوذ انگلیس جلوگیری کند
- ۲- به محمدعلی شاه که تربیت شده و طرفدار روس بود، کمک کند.
- ۳- از قیام ملت‌های منطقه قفقاز پیشگیری کند.

اهداف و دلایل انگلیس هم این بود که:

- ۱- اعتبار خود را در ایران افزایش دهد
- ۲- ماموران انگلیسی را در دستگاه حکومت و مجلس به قدرت برساند.
- ۳- از مرزهای هندوستان محافظت کند

۱- قرارداد ۱۹۰۷ روس و انگلیس:

با در خطر قرار گرفتن مستعمره‌های دو دولت روسیه و انگلیس در جاهای دیگر و با داوری دولت فرانسه، قرارداد ۱۹۰۷ بسته شد و با این قرارداد ایران به سه قسمت تقسیم شد: منطقه شمال ایران برای نفوذ روسیه، منطقه جنوب شرقی ایران برای نفوذ انگلیس و قسمت بی‌آب و علف کویرها، بی‌طرف و برای خود ایران باشد. آنها بعد از بستن قرارداد دولت و مردم ایران را از آن باخبر کردند.

نقشه تقسیم ایران بر اساس قرارداد ۱۹۰۷

- به توپ بستن مجلس و استبداد صغیر

وقتی همه از قرارداد خبردار شدند، نمایندگان مجلس قرارداد ۱۹۰۷ را رد کرده و با آن به شدت مخالفت کردند. نمایندگان همچنین درخواست وام از بانکهای خارجی را ممنوع و "بانک ملی" را تاسیس کردند و خارجیانی که امور مالی ایران را در دست داشتند اخراج کردند. دولتهای استعمارگر هم که از حضور خود در ایران نگران بودند با هم توافق کردند که مجلس را از بین ببرند. به همین دلیل روسیه به محمدعلی شاه کمک کرد تا مجلس را از بین ببرد. دولت انگلیس هم با سکوت خود از بین رفتن مجلس را تماشا کرد.

ابتدا شاه تصمیم گرفت مجلس را برای همیشه تعطیل کند به همین دلیل به لیاخوف روسی فرمانده نیروهای قزاق روسی دستور داد تا ساختمان مجلس را با گلوله‌های توپ خراب کند. سپس به دستور شاه، نمایندگان مثل: میرزا جهانگیر خان صوراسرافیل، ملک المتکلمین و سیدجمال الدین واعظ اعدام شدند و آیت الله سید محمد طباطبایی و سید عبدالله بهبهانی هم دستگیر، شکنجه و تبعید شدند. دوباره استبداد در تاریخ ایران حاکم شد. به این دوره ی ترس و استبداد محمدعلی شاه که یک سال طول کشید «استبداد صغیر» می گویند.

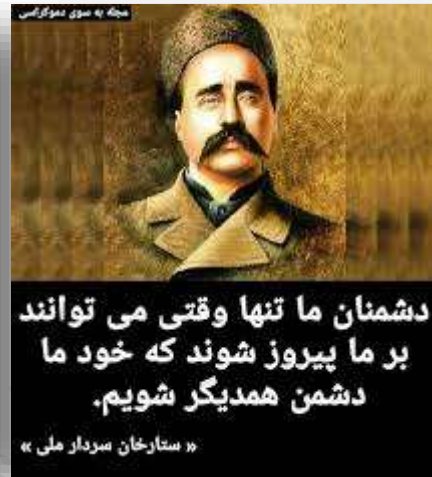

مقاومت و پیروزی مردم

بعضی از مشروطه خواهان تهرانی که ترسیده بودند به خارج از ایران فرار کردند. اما مردم شهرهای مختلف ایران به خصوص تبریز، با رهبری ستارخان و باقرخان نزدیک به یکسال با محمدعلی شاه جنگیدند و بالاخره وقتی به تهران رسیدند، با کمک گیلانی ها و بختیاری ها، محمدعلی شاه را شکست دادند. او سلطنت را رها کرد و به سفارت روس پناهنده شد و در تیر ماه ۱۲۸۸ حکومت استبدادی او به پایان رسید.

سردار اسعد بختیاری

دشمنان ما تنها وقتی می توانند
بر ما پیروز شوند که خود ما
دشمن همدیگر شویم.

« ستارخان سردار ملی »

ستارخان

زنان در مبارزات مشروطه

زنان نیز مانند نهضت تحریم تنباکو، در نهضت مشروطه هم به کارهای خردمندانانه ای دست زدند. زنان به هنگام تأسیس بانک ملی با اهدای طلا و زیورآلات شخصی خود بخشی از سرمایه بانک ملی را تهیه کردند. در این مبارزات فقط زنان جرأت کردند که جسد مجاهدین و مبارزین مشروطه را از خیابان های تهران بردارند. در مبارزات شهرهای دیگر نیز زنان در پشت جبهه، خدمات زیادی از جمله تهیه غذا و لباس برای مجاهدان، پر کردن پوکه های خالی فشنگ، و پرستاری از مجروحان را به عهده داشتند. آنان با فروش زیورآلات قیمتی و دارایی های شخصی خود، بخشی از هزینه های مبارزاتی و تبلیغاتی را تأمین کردند.

متمم قانون اساسی: قسمت تکمیلی قانون اساسی مشروطه

اعتراض: مخالفت

مستعمره: کشورهای زیر نفوذ استعمار

نفوذ: دخالت

استبداد: خودخواهی، زورگویی

صغیر: کوچک، کوتاه

پرسش های نمونه

- ۱) کدام پادشاه قاجار نظام مشروطه و نمایندگان مجلس شورای ملی را قبول نداشت؟
- ۲) چه عاملی باعث شد تا محمدعلی شاه مجبور به امضای متمم قانون اساسی شود؟
- ۳) دولت روسیه به چه دلایلی با انقلاب مشروطه ایران مخالفت داشت؟
- ۴) روسیه و انگلیس براساس قرارداد ۱۹۰۷ چگونه ایران را میان خود تقسیم کردند؟
- ۵) نمایندگان مجلس در مخالفت با قرارداد ۱۹۰۷ چه تصمیماتی گرفتند؟
- ۶) دخالت دولتهای استعمارگر در از بین بردن مجلس چه بود؟
- ۷) محمدعلی شاه چگونه مجلس شورای ملی را تعطیل کرد؟
- ۸) یکی از نمایندگان مجلس که به فرمان شاه اعدام شد را نام ببرید.
- ۹) به چه دوره ای "استبداد صغیر" می گویند؟
- ۱۰) دو نفر از مجاهدان و نام آوران مشروطه خواه را نام ببرید.

فعالیت‌های تکمیلی:

*موضوع تحقیق:

درباره زندگی و مبارزات یکی از مشروطه خواهان شهرهای دیگر ایران گزارش تهیه کنید.
درباره زندگی و تفکرات یکی از اشخاص نامبرده در درس تحقیق کنید.

*بازدید از مکانهای مرتبط:

موزه مجلس (نشانی: تهران، میدان بهارستان)
ساختمان مجلس شورای اسلامی (نشانی: تهران، خ شهید مصطفی خمینی، میدان بهارستان)
آرشیو و کتابخانه مجلس (نشانی: تهران، خ شهید مصطفی خمینی، میدان بهارستان)
سفارت روسیه در تهران (نشانی: تهران خ نوفل لوشاتو)
میدان بهارستان در تهران
عمارت مسعودیه (نشانی: تهران، میدان بهارستان، خ اکباتان)
باغ شاه (نشانی: تهران، میدان امام خمینی، خ امام خمینی، روبروی خ خیام)

دوره دوم مشروطه

اهداف درس ششم:

- اوضاع کشور بعد از سقوط محمدعلی شاه و تصرف تهران توسط آزادیخواهان چگونه بود؟
- چرا آیت الله شیخ فضل الله نوری، قربانی مشروطه شد؟
- دخالت های روسیه و انگلستان در امور داخلی ایران چه بود؟
- اوضاع ایران در جنگ جهانی اول چگونه بود؟

- انقلاب مشروطه و اختلافات داخلی

بعد از پیروزی دوباره مشروطه، محمدعلی شاه همراه از ایران اخراج شد و فرزندش احمد شاه به سلطنت رسید اما چون هنوز به سن قانونی نرسیده بود، یکی از بزرگان قاجار به عنوان "نایب السلطنه" انتخاب شد. از نمایندگان مجلس دوم نیز اشخاص مختلفی از مذهبی و بی دین، شاهزاده و فقیر، سیاسی و غیر سیاسی و به خصوص از اشخاص تندرو از هر عقیده ای وارد مجلس شدند. تنها کسی که قربانی شد شیخ فضل الله نوری بود که طرفدار مشروطه مشروعه بود و به حکومت و نظرات شاه بیش از مجلس اهمیت میداد. او به کسی یا جایی پناهنده نشد و در میدان توپخانه (امام خمینی) اعدام شد.

احمد شاه، آخرین پادشاه قاجار

- اختلاف در میان مشروطه خواهان

بعد از اعدام شیخ فضل الله نوری و تشکیل دومین دوره مجلس شورای ملی، اختلاف و درگیری میان مشروطه خواهان شدت گرفت. دو حزب «اعتدالیون» و «دمکرات» که اکثریت نمایندگان مجلس را تشکیل می دادند، با یکدیگر رقابت فکری و سیاسی داشتند. اعتدالیون از اجرای دستورات دینی و مذهبی دفاع می کردند و دمکراتها می گفتند: دین از سیاست جداست و قانون به دین کاری ندارد.

- اقدامات مجلس نوپای مشروطه و مداخله بیگانگان

طبق تصمیم دوره دوم مجلس شورای ملی، عده‌ای کارشناس از آمریکا برای اصلاح بررسی دارایی و خزانه‌داری کل کشور، یک فرانسوی برای دادگستری، و چند سوئدی برای ژاندارمری، استخدام شدند. این اقدام که سبب منظم شدن دستگاه اقتصادی کشور می شد، روس و انگلیس را سخت عصبانی کرد.

دولت روسیه به ایران اخطار داد. درخواست های روسیه به این شرح بود:
۱. اقدام های مورگان شوستر آمریکایی (در وزارت مالیه) متوقف و از ایران اخراج شود.

به توپ بستن حرم امام رضا(ع)

مورگان شوستر (آمریکایی)

۲. بدون موافقت روس و انگلیس، از استخدام اتباع خارجی در ایران، خودداری شود.

۳. هزینه نگهداری قوای روسیه در ایران را، دولت ایران پرداخت کند.

مجلس اخطار روسیه را نادیده گرفت ولی صمصام‌السلطنه، نخست وزیر، از ترس اشغال پایتخت، تسلیم شد و مجلس شورای ملی را منحل کرد. مردم دوباره اعتراضاتی به راه انداختند. روس ها مراکز مقاومت در تبریز و مشهد را به سختی سرکوب کردند و آرامگاه امام هشتم (ع) را به توپ بستند. روس ها از آذربایجان تا خراسان، نیروهای خود را مستقر ساختند و منطقه‌ی زیر نفوذشان را طبق قرارداد ۱۹۰۷ اشغال کردند و دوسال به همین صورت در ایران ماندند.

– تاجگذاری احمدشاه و جنگ جهانی اول

در سال ۱۲۹۳ احمدشاه قاجار در ۱۸ سالگی تاجگذاری کرد و دوره سوم مجلس شورای ملی شروع به کار کرد. در همین زمان جنگ جهانی اول نیز شروع شد. ایران اعلام بیطرفی کرد اما شاه جوان و مجلس جدید نتوانستند ایران را از دخالت و هجوم بیگانگان در امان نگاه دارند. چون روس و انگلیس از گروه متفقین بودند و همسایه ایران، عثمانی با آلمان از گروه متحدین بودند، ایران موقعیت مهمی در جنگ جهانی اول داشت پس بر خلاف خواست شاه و نخست وزیر، نمی‌توانست بی طرف باشد. بنابراین روسیه و انگلیس ایران را کاملاً اشغال کردند. انگلیس از فرصت استفاده کرد و «پلیس جنوب» را در ایران تأسیس کرد و با این کار به سرکوب دلیران تنگستان و رئیس علی دلواری پرداخت تا بتواند جنوب ایران را اشغال کند. در سال ۱۲۹۶ در روسیه انقلاب شد و حکومت کمونیستی شوروی به وجود آمد. روس ها از ایران خارج شدند ولی انگلیس در ایران قدرت بیشتری پیدا کرد.

رئیس علی دلواری و تنگستانی ها

کلمات کلیدی درس ششم

سلطنت: پادشاهی

سن قانونی: بعد از ۱۸ سالگی

نایب السلطنه: جانشین پادشاه

تندرو: کسی که بر یک عقیده خاص، تعصب دارد

مشروطه مشروعه: حکومتی که مجلس آن اسلامی باشد

پناهنده: پناه بردن به دولت دیگر

اعدام: کشتن کسی به خاطر مجازات

حزب: گروه سیاسی

اخطار: هشدار

اتباع خارجی: وابستگان دولتهای بیگانه

اشغال: تسخیر، تصرف

منحل کردن: جمع کردن، بستن

سرکوب: تنبیه کردن، در هم شکستن

هجوم: حمله

پرسش های نمونه

- ۱) بعد از پیروزی دوباره مشروطه، چه بر سر محمدعلی شاه آمد؟
- ۲) قربانی پیروزی دوباره مشروطه چه کسی بود؟
- ۳) دو حزب مهم مجلس دوم را نام ببرید.
- ۴) دولت روسیه در اخطار به ایران چه درخواست هایی داشت؟
- ۵) چرا در جنگ جهانی اول ایران نمی توانست بی طرف باشد؟

فعالیت های تکمیلی:

*موضوع تحقیق:

درباره نظام "مشروطه مشروعه" تحقیق کنید.
درباره مقاومت های مردمی جنوب ایران تحقیق کنید.

*بازدید از مکانهای مرتبط:

موزه مجلس (نشانی: تهران، میدان بهارستان)
ساختمان مجلس شورای اسلامی (نشانی: تهران، خ شهید مصطفی خمینی، میدان بهارستان)
آرشیو و کتابخانه مجلس (نشانی: تهران، خ شهید مصطفی خمینی، میدان بهارستان)
سفارت روسیه در تهران (نشانی: تهران خ نوفل لوشاتو)
کوشک احمدشاهی (نشانی: تهران، نیاوران، مجموعه کاخهای نیاوران)

کودتای ۱۲۹۹

اهداف درس هفتم:

- دلایل تغییر روش های سیاسی دولت انگلیس در ایران چه بود؟
- کدام قیام های ضداستعماری در ایران، توسط حکومت نابود می شدند؟
- کودتای ۱۲۹۹ چه نفعی برای دولت انگلیس داشت؟
- نقشه دولت انگلستان در کودتای ۱۲۹۹ چه بود؟

- اهمیت ایران برای انگلستان

بعد از جنگ جهانی اول و شروع به کار دوباره مجلس شورای ملی، روش های استعماری دولت انگلیس به دلایل زیر تغییر کرد:

۱- استقلال طلبی ایرانیان در تمام کشور:

میرزا کوچک خان جنگلی در گیلان

شیخ محمد خیابانی در آذربایجان

کلنل محمدتقی خان پسیان در خراسان

تنگستانی ها در جنوب ایران

۲- انقلاب بلشویکی (کمونیستی) روسیه و خروج روسیه از ایران

۳- مهم بودن نفت ایران و خاورمیانه

بنابراین دولت انگلیس تلاش می کرد حکومت دست نشانده و با قدرتی ایجاد کند و به بهانه جلوگیری از کمونیسم در ایران، به استعمار ایرانیان ادامه دهد. به همین دلیل در سال ۱۲۹۸ شمسی پیشنهاد قرارداد ۱۹۱۹ را توسط نخست وزیر، وثوق الدوله، به مجلس ایران ارائه کرد. در این قرارداد نظارت بر تشکیلات نظامی، مالی و سیاسی ایران، کاملاً در اختیار مستشاران انگلیسی قرار می گرفت.

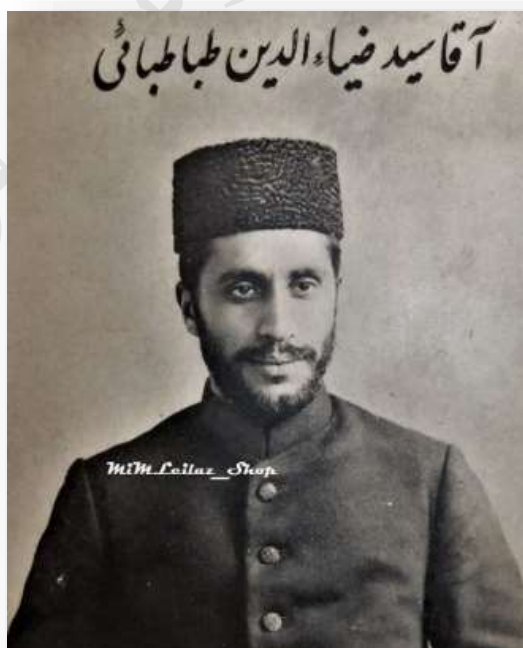
ولی با مخالفت های مردم و تلاش آیت الله مدرس و دیگر نمایندگان مجلس اجرای این قرارداد متوقف ماند و به همین خاطر دولت انگلستان به جای مداخله مستقیم در امور داخلی ایران روش مداخله غیر مستقیم را در پیش گرفت.

نقشه انگلستان این بود که یک فرد نظامی مثل رضاخان سردار سپه و یک فرد سیاسی مثل سید ضیاءالدین طباطبایی وارد کابینه احمد شاه شوند و کم کم تمام امور را به دست بگیرند و یک دولت دوستدار انگلیس تشکیل دهند. آنها بعد از اجرای این نقشه، آیت الله مدرس را دستگیر و روانه زندان کردند و سپس سید ضیا برای گول زدن افکار مردم قرار داد ۱۹۱۹ را لغو کرد تا دولتش ضد انگلیسی به نظر برسد.

اما بعد از مدتی سید ضیا و رضاخان با هم اختلاف پیدا کردند. دولت انگلستان که رضاخان را فردی جدی و با اراده بود، فرد مناسبی برای پادشاهی دانست و به او در رسیدن به اهدافش کمک کرد تا همیشه نوکر انگلیس بماند.

رضا خان سردار سپه

جنگ جهانی: جنگ بزرگی که بیشتر مردم جهان در آن آسیب دیدند.

استقلال طلبی: طرفدارِ مستقل بودن کشور

انقلاب بلوشیکی: انقلاب کارگری روسیه

کمونیسم: روش اشتراکی و ضد دینی

دست نشانده: مطیع، حرف گوش کن

نظارت: مدیریت و رسیدگی

تشکیلات نظامی: ارتش

مستشار: مأمور و مشاور خارجی

نوکر انگلیس: گوش به فرمان انگلیس

پرسش های نمونه

- ۱) چرا روش های استعماری دولت انگلیس بعد از جنگ جهانی اول تغییر کرد؟
- ۲) پیشنهاد قرارداد ۱۹۱۹ از طرف چه دولتی به مجلس ارائه شد؟
- ۳) قرارداد ۱۹۱۹ ایران و انگلیس درباره چه موضوعاتی بود؟
- ۴) چه عواملی باعث شد که انگلستان مداخله غیر مستقیم را پیش بگیرد؟
- ۵) نقشه انگلستان برای ایجاد یک دولت دست نشانده چه بود؟

فعالیت های تکمیلی:

*موضوع تحقیق:

درباره کشورهای درگیر در جنگ جهانی اول تحقیق کنید.
درباره مهم ترین کشورهای استعمارگر تحقیق کنید.

*بازدید از مکان های مرتبط:

موزه مجلس (نشانی: تهران، میدان بهارستان)
موزه خانه مدرس (نشانی: خ امیرکبیر، خ جاویدی، کوچه مدرس)
ساختمان مجلس شورای اسلامی (نشانی: تهران، خ شهید مصطفی خمینی، میدان بهارستان)
آرشیو و کتابخانه مجلس (نشانی: تهران، خ شهید مصطفی خمینی، میدان بهارستان)
کوشک احمدشاهی (نشانی: تهران، نیاوران، مجموعه کاخ های نیاوران)

رضا خان؛ تثبیت قدرت

اهداف درس هشتم:

- کابینه سیاه (دولت سید ضیاءالدین طباطبائی)، چگونه سقوط کرد؟
- در دوران نخست وزیری رضا خان چه اتفاقاتی افتاد؟
- سلسله قاجار چگونه برکنار شد و سلطنت به رضا خان پهلوی رسید؟

- سقوط کابینه سیاه و نخست وزیری رضا خان

دولت سید ضیاءالدین طباطبائی به علت خشونت و تندروی به کابینه سیاه معروف بود به همین خاطر احمد شاه قاجار، سید ضیا را از قدرت کنار گذاشت و قوام السلطنه را نخست وزیر و مامور تشکیل کابینه کرد. اما تغییر نخست وزیران، ناامنی ها و دخالت بیگانگان را کم نمی کرد. تا اینکه بالاخره بعد از تغییر چند نخست وزیر، رضا خان که وزیر جنگ بود به بهانه‌ی امنیت کشور، نخست وزیر شد و دولت نظامی او به قدرت رسید. سپس انگلیسی ها به آخرین پادشاه قاجار، احمد شاه، توصیه کردند که به خاطر امنیت خودش ایران را ترک کند. او نیز در آبان ماه ۱۳۰۲ از کشور خارج شد و به اروپا رفت.

رضا خان نخست وزیر

- قدرت طلبی رضا خان و رسیدن به قدرت

وقتی رضاخان نخست وزیر شد برای اینکه در مجلس طرفداران بیشتری داشته باشد، به بعضی از دوستان خود کمک کرد تا به عنوان نمایندگان مردم وارد مجلس شورای ملی شوند. سپس با الگوبرداری از دولت ترکیه طرح جمهوری خواهی را به مجلس پیشنهاد کرد که با تلاش آیت الله مدرس به نتیجه نرسید.

برکناری سلسله قاجار و تغییر سلطنت

با غیبت طولانی احمد شاه، مجلس پایان سلسله قاجاریه و حکومت موقتی رضا خان پهلوی را در تاریخ ۹ آبان ۱۳۰۴ تصویب کرد. شش ماه پس از آن نیز رضاخان به عنوان پادشاه ایران به طور رسمی تاجگذاری کرد.

رضا خان پادشاه

رضا شاه یک نظامی مستبد بود که همه از او می ترسیدند. او موفق به آرام کردن چند شورش داخلی شده بود و کم کم به عنوان عامل برقرار کننده نظم و امنیت در کشور شناخته شد و چون همه جا حضور داشت و خودش به کارها رسیدگی می کرد، مردم در کشور احساس امنیت و آرامش می کردند. از طرفی دشمنانش یا کشته می شدند و یا در زندانها بودند پس خبری از اعتراضات مردمی هم نبود.

کلمات کلیدی درس هشتم

کابینه: دفتر کار وزیرها

خشونت: زور، بدرفتاری

نا امنی: نبودن امنیت

امنیت: راحتی و آرامش

مستبد: زورگو و سختگیر

قدرت طلبی: کسی که می خواهد قدرت بیشتری داشته باشد

جمهوری خواهی: طرفدار حکومت جمهوری

تاجگذاری: مراسم تاج بر سر گذاشتن پادشاه

شورش: آشوب، بی نظمی

الگو برداری: تقلید و مقایسه

برکناری: دوری، کناره گیری

پرسش های نمونه

- ۱) رضا خان که وزیر جنگ بود، به چه دلیلی نخست وزیر شد؟
- ۲) طرح جمهوری خواهی رضا خان به تقلید و الگوبرداری از کدام کشور بود؟
- ۳) پادشاهی رضا خان پهلوی از چه تاریخی شروع شد؟
- ۴) چرا رضا خان در برقراری نظم و امنیت موفق بود؟

فعالیت های تکمیلی:

*موضوع تحقیق:

درباره خیانتکارانی مثل سیدضیا الدین طباطبایی تحقیق کنید.
درباره نقش آیت الله مدرس در روشنگری مردم تحقیق کنید.

*بازدید از مکان های مرتبط:

موزه مجلس (نشانی: تهران، میدان بهارستان)
موزه خانه مدرس (نشانی: خ امیرکبیر، خ جاویدی، کوچه مدرس)
ساختمان مجلس شورای اسلامی (نشانی: تهران، خ شهید مصطفی خمینی، میدان بهارستان)
آرشیو و کتابخانه مجلس (نشانی: تهران، خ شهید مصطفی خمینی، میدان بهارستان)
کاخ مرمر (موزه قرآن و محل کار رضا خان) (نشانی: تهران، تقاطع خیابانهای جمهوری و ولیعصر)

ویژگی های حکومت رضا شاه

- اهداف درس نهم:
- خصوصیات سیاست حکومتی رضا شاه چه بود؟
- در دوران رضا خان از نظر فرهنگی و اجتماعی چه اتفاقاتی افتاد؟

حکومت رضا شاه نیز مثل هر حکومت دیگر ویژگی هایی داشت:

- وابستگی به قدرت های خارجی:
همه حکومتها از طرف بعضی از کشورها حمایت می شوند، اما حکومت رضا شاه از قبل از تشکیل حکومت تحت حمایت و وابستگی دولت انگلیس قرار گرفت.

- خودکامگی و حکومت فردی:
رضا شاه در همه امور از جمله در مجلس، در قوه قضاییه و همه ارکان قوه مجریه دخالت می کرد.

- ترویج ملی گرایی افراطی:
در دوران حکومت رضا شاه ملی گرایی شدید با هدف به کنار گذاشتن اسلام زیاد شد.

- نظامی گری:
رضا شاه به سبب خصلت های فردی و روحیه نظامی اش، ارتش را رکن و اساس حکومت خود قرار داد.

- ضعیف و خراب کردن ارزش های دینی :
رضا شاه با شعار جدایی دین از سیاست و همچنین حذف دین از اجتماع، سعی در محدود کردن روحانیون و کنترل حوزه های علوم دینی داشت. بعضی از اقدامات ضد دینی او عبارتند از:

- حمایت از تجدد خواهی یا اصلاح مذهبی
- دستور تغییر کلاه (ابتدا کلاه پهلوی و سپس کلاه شاپو) و لباس یک شکل برای همه
- دستور کشف حجاب و حذف چادر و چاقچور برای زنان
- محدود کردن روحانیون
- ممنوع کردن مراسم عزاداری امام حسین(ع)

کلمات کلیدی درس نهم

وابستگی: وصل بودن

خودکامگی: خودخواهی

ملی گرایی: وطن پرستی:

افراطی: زیاده روی

نظامی گری: خشن، جنگی

تجددخواهی: طرفدار جدید بودن

چاقچور: دامن خیلی بلند و گشاد

پرسش های نمونه

- ۱) سه مورد از ویژگی های حکومت رضا خان را نام ببرید.
- ۲) حکومت رضا شاه از قبل از تشکیل، تحت حمایت و وابستگی کدام دولت بود؟
- ۳) بعضی از اقدامات ضد دینی رضا خان را بنویسید؟

فعالیت های تکمیلی:

*موضوع تحقیق:

- درباره کشف حجاب تحقیق کنید.
- درباره کلاه پهلوی تحقیق کنید.

*بازدید از مکان های مرتبط:

- موزه مجلس (نشانی: تهران، میدان بهارستان)
- موزه خانه مدرس (نشانی: خ امیرکبیر، خ جاویدی، کوچه مدرس)
- ساختمان مجلس شورای اسلامی (نشانی: تهران، خ شهید مصطفی خمینی، میدان بهارستان)
- آرشیو و کتابخانه مجلس (نشانی: تهران، خ شهید مصطفی خمینی، میدان بهارستان)
- کاخ مرمر (موزه قرآن و محل کار رضا خان) (نشانی: تهران، تقاطع خیابانهای جمهوری و ولیعصر)

سقوط رضا شاه

اهداف درس دهم:

- وضعیت ایران در جنگ جهانی چگونه بود؟
- چرا ایران توسط نیروهای متفقین اشغال شد؟
- چرا انگلیسی ها رضا خان را از سلطنت برکنار کردند؟
- کارنامه حکومت رضا خان چگونه است؟

-رضا شاه به صنایع آلمان علاقه داشت. به همین دلیل ایران با آلمان روابط تجاری و صنعتی زیادی داشت و صدها کارشناس آلمانی در ایران زندگی می کردند. تا اینکه آلمان به رهبری هیتلر جنگ جهانی دوم را شروع و به کشورهای دیگر حمله کرد. ایران در این جنگ بی طرفی خود را اعلام کرد. اما نیروهای متفقین (کشورهای ضد آلمان) اهمیتی ندادند و ارتش انگلیس و شوروی به بهانه وجود کارشناسان آلمانی وارد خاک ایران شدند و کشور ایران را اشغال کردند. آنها می خواستند تدارکات جنگی خود را از طریق راه آهن ایران از جنوب ایران به شمال ایران و از آنجا به شوروی برسانند تا در جنگ پیروز شوند. برای اطمینان نیز رضا شاه را بخاطر دوستی با آلمان از سلطنت برکنار کردند و او را به جزیره موریس در اقیانوس هند تبعید کردند. و بالاخره پسرش محمدرضا پهلوی را به پادشاهی رساندند.

رضا شاه پهلوی

محمدرضا شاه پهلوی

– کارنامه حکومت رضا شاه

- ۱- ایجاد تحول در صنعت، کشاورزی و دامداری: تاسیس دانشکده کشاورزی در کرج و وارد کردن ماشین های کشاورزی
- ۲- ایجاد شبکه راهها و راه آهن: راه های زمینی بازسازی و تکمیل شد و راه آهن سراسری ایران تاسیس شد اما در ابتدا برای انتقال نیروهای نظامی انگلیس و شوروی مورد استفاده قرار گرفت.
- ۳- قرارداد پنهانی نفت ۱۳۱۲ : این قرارداد نفتی بین ایران و انگلیس بسته شد ولی هیچ کس و هیچ روزنامه ای نباید از آن سخن می گفت.
- ۴- قرارداد سعدآباد: قرارداد همکاری و دفاعی با همسایگان ایران، عراق، ترکیه و افغانستان و با دخالت انگلیس.
- ۵- محدود کردن آزادی ها، خشونت و بی رحمی: فعالیتهای سیاسی به کلی ممنوع بود و منتقدان و مخالفان خود را حتی اگر از دوستانش بودند، به شدت سرکوب می کرد.
- ۶- جاه طلبی و ثروت اندوزی

کلمات کلیدی درس دهم

نیروهای متفکین در جنگ جهانی: ارتش کشورهای انگلیس، آمریکا، روسیه (شوروی)، فرانسه و...

نیروهای متحدین (نیروهای محور) در جنگ جهانی: ارتش کشورهای آلمان، ایتالیا، ژاپن

تدارکات جنگی: اسلحه، غذا، لباس گرم

تبعید: محکوم به ماندن در جایی بسیار دور

تحول: تغییر اساسی

فعالیت سیاسی: انتقاد و اعتراض به حکومت

سرکوب: جلوگیری از اعتراض

جاه طلبی: قدرت بیشتر خواستن

پرسش های نمونه:

۱) کدام کشورها در شهریور ۱۳۲۰ ایران را اشغال کردند؟

۲) بعد از رضا خان چه کسی به پادشاهی رسید؟

۳) دو مورد از نتایج حکومت رضا خان را بنویسید.

فعالیت‌های تکمیلی:

*موضوع تحقیق:

درباره جنگ های جهانی قرن بیستم تحقیق کنید.

درباره شبکه راه‌ها و راه آهن ایران تحقیق کنید.

*بازدید از مکانهای مرتبط:

موزه مجلس (نشانی: تهران، میدان بهارستان)

موزه خانه مدرس (نشانی: خ امیرکبیر، خ جاویدی، کوچه مدرس)

ساختمان مجلس شورای اسلامی (نشانی: تهران، خ شهید مصطفی خمینی، میدان بهارستان)

آرشیو و کتابخانه مجلس (نشانی: تهران، خ شهید مصطفی خمینی، میدان بهارستان)

کاخ مرمر (موزه قرآن و محل کار رضا خان) (نشانی: تهران، تقاطع خیابانهای جمهوری و ولیعصر)

اشغال ایران توسط متفقین و آثار آن

- اهداف درس یازدهم
- وضعیت ایران در جنگ جهانی چگونه بود؟
- چرا ایران توسط نیروهای متفقین اشغال شد؟
- چرا انگلیسی ها رضا خان را از سلطنت برکنار کردند؟

در سال ۱۳۲۰ با سقوط دولت رضا شاه، پسرش محمدرضا پهلوی با حمایت دولت انگلیس به سلطنت رسید. با رفتن رضا شاه و آزادی رسانه های عمومی مردم از جنایتهای اطرافیان رضا شاه با خبر شدند و خواستار دادگاهی شدن این گونه افراد شدند:

- ۱- سرپاس مختاری رییس شهربانی تهران در زمان رضا شاه
- ۲- مصطفی راسخ رییس زندان قصر در زمان رضا شاه
- ۳- پزشک احمدی پزشک زندان قصر در زمان رضا شاه

پزشک احمدی، پزشک زندان

- تصاحب امکانات و منابع ایران توسط متفقین

همزمان با این اوضاع، جنگ جهانی دوم میان آلمان و کشورهای متفقین (آمریکا، انگلیس، روسیه) در جریان بود. متفقین در اوضاع به هم ریخته ایران از فرصت سوء استفاده کرده و وارد ایران شدند تا از امکانات و خاک ایران در جنگ استفاده کنند. در این شرایط چون نیروهای متفقین گندم و برنج ایران را می بردند مردم دچار قحطی شدند.

از طرفی بخاطر آزادی های سیاسی رسانه ها حزب های زیر تشکیل و شروع به فعالیت کردند:

- حزب آزاده ملی توسط سید ضیا الدین طباطبایی (عامل انگلیس)
- حزب توده توسط کمونیستهای شوروی (روسیه سابق) و سازمان نظامی حزب توده
- حزب دموکرات توسط قوام السلطنه (گاهی طرفدار آمریکا گاهی طرفدار شوروی)
- حزب فداییان اسلام توسط نواب صفوی و فعالان مذهبی بازار

- مذاکره های نفتی و سیاست موازنه منفی

تا قبل از ۱۳۲۳ دولتها به سیاست موازنه مثبت یعنی واگذاری امتیاز نفت به هر دو قدرت شرق و غرب، عمل می کردند. ولی از سال ۱۳۲۳ که دولتهای متفقین خواستار امتیازهای نفتی مختلف شدند. در مقابل این درخواستها، نمایندگان مجلس به همت دکتر مصدق طرحی را تصویب کردند که در آن واگذاری امتیازات نفتی بدون نظر مجلس ممنوع شد. به این ترتیب مجلس سیاست موازنه منفی یعنی ممنوع شدن واگذاری امتیاز نفت را در پیش گرفت. شوروی خواستار امتیاز نفت شمال و بعد از آن خواستار تجزیه شمال ایران بود اما تجزیه طلبان توسط مردم آذربایجان و کردستان شکست خوردند و شوروی خاک ایران را تخلیه کرد.

- به رسمیت شناختن رژیم اشغالگر قدس

با وجود اعتراضات حزب‌ها و رهبران مذهبی ایران، دولت ساعد با گرفتن رشوه و سوء استفاده از اختلافات داخلی، رژیم اشغالگر قدس را در دی ماه ۱۳۲۸ به رسمیت شناخت.

- افزایش اختیارات شاه و تغییر قانون اساسی

در بهمن سال ۱۳۲۷ شاه ترور شد. البته ترور شکست خورد ولی شاه از این فرصت استفاده کرد و خواستار بیشتر شدن اختیاراتش از مجلس شد. اختیارات زیر از آن جمله اند:

- برقراری حکومت نظامی
- قدرت انحلال دو مجلس
- فرماندهی کل قوا
- اعلان جنگ
- اعلان صلح
- عزل و نصب وزیرها

کلمات کلیدی درس یازدهم

شهربانی: اداره پلیس، نام قدیم نیروی انتظامی

قحطی: نبودن غذا، کم بودن نیازهای اولیه زندگی

حزب: گروه، دسته

کمونیست: تفکر اجتماعی برابر در نظام شوروی سابق (روسیه فعلی)

واگذاری: سپردن

تجزیه طلب: طرفدار جدایی سرزمین

اشغالگر: کسی که جایی را به زور می گیرد و مال خود می کند

به رسمیت شناختن: به طور رسمی قبول کردن

انحلال: نابودی کردن، بی اثر کردن

اعلان: خبر دادن

عزل: کنار گذاشتن

نصب: سر کاری گذاشتن

رسانه های عمومی: وسیله ای که خبرها را به مردم می رساند مث: روزنامه، رادیو، تلویزیون،

مجله ها، شبکه های اجتماعی

پرسش های نمونه:

- ۱) بعد از عزل رضا شاه چه کسی به سلطنت رسید؟
- ۲) (سرپاس مختاری / دکتر مصدق) یکی از اطرافیان جنایتکار رضا شاه بود.
- ۳) حضور نیروهای متفقین چه مشکلاتی برای مردم به وجود آورد؟
- ۴) مهمترین اتفاقات نخستین سالهای حکومت محمدرضا پهلوی را نام ببرید.
- ۵) سیاست موازنه یعنی ممنوع شدن واگذاری امتیاز نفت بدون نظر مجلس؟
- ۶) اختیارات اضافه داده شده به شاه در قانون اساسی چه بود؟

فعالیت‌های تکمیلی

*موضوع تحقیق:

درباره یکی از احزاب نامبرده در درس تحقیق کنید.

درباره خریداران نفت ایران تحقیق کنید.

*بازدید از مکانهای مرتبط:

موزه مجلس (نشانی: تهران، میدان بهارستان)

ساختمان مجلس شورای اسلامی (نشانی: تهران، خ شهید مصطفی خمینی، میدان بهارستان)

آرشیو و کتابخانه مجلس (نشانی: تهران، خ شهید مصطفی خمینی، میدان بهارستان)

آرشیو کتابخانه ملی - بخش مجلات وقت (نشانی: تهران، بزرگراه شهید حقانی)

نهضت ملی شدن صنعت نفت

اهداف درس دوازدهم

- مردم ایران و دکتر مصدق برای ملی شدن نفت چه تلاشهایی کردند؟
- پیامدهای ملی شدن صنعت نفت چه بود؟

در سال ۱۳۲۸ دولت انگلیس و وزیر دارایی ایران قرارداد "گس-گلشائیان" را امضا کردند اما مجلس آن را تصویب نکرد. دکتر مصدق و هشت نفر دیگر که در مجلس، حزب "جبهه ملی" را تاسیس کرده بودند، اعضای جبهه ملی با کمک آیت الله کاشانی و مردم به مخالفت با قرارداد "گس-گلشائیان" پرداختند. شاه نیز علی رزم آرا (یک نظامی طرفدار آمریکا و انگلیس) را نخست وزیر کرد تا قرارداد را در مجلس به تصویب برساند. رزم آرا با اعلام کرد که ایرانیان حتی قادر به اداره یک کارخانه سیمان نیستند، روحیه ملی مردم ایران را تحقیر کرد. مردم به این سخنان اعتراض کردند و رزم آرا ترور و کشته شد و بالاخره طرح ملی شدن صنعت نفت ایران در اسفند ۱۳۲۹ تصویب و تایید شد.

قرارداد گس-گلشائیان

اعتراضات مردمی در نهضت ملی شدن صنعت نفت

- نخست وزیری مصدق

بعد از ناتوانی نخست وزیران قبلی، شاه مصدق را با شرط اجرای قانون ملی شدن صنعت نفت نخست وزیر اعلام کرد. مصدق باید "شرکت نفت ایران و انگلیس" را منحل و اساسنامه "شرکت ملی نفت ایران" را تنظیم می کرد و نفت ایران را به فروش می رساند.

دولت انگلستان که نفت ایران را از دست داده بود، با تهدید، تحریم اقتصادی و شکایت از ایران در دادگاه بین المللی لاهه و شورای امنیت به دنبال شکست دادن دکتر مصدق بود اما دکتر مصدق مدارک دخالت دولت انگلیس در امور ایران را در دادگاه نشان داد و در آخر حق به ایران داده شد. اما چون ایران در تحریم اقتصادی انگلستان بود و هیچ کشوری نفت ایران را نمی خرید، بنابراین درآمد دولت کم شد و کشور مشکلات اقتصادی زیادی پیدا کرد. تا اینکه دکتر مصدق مجبور شد از مردم ایران برای دولت قرض بگیرد و اوراق قرضه بفروشد تا اقتصاد کشور را نجات دهد.

اوراق قرضه دولت در ۱۳۳۰

کلمات کلیدی درس دوازدهم

نهضت: جنبش، حرکت، انقلاب

ملی شدن: مردمی شدن، مال همه مردم کشور شدن

ترور: کسی را کشتن

اساسنامه: قوانین یک شرکت

تحریم اقتصادی: محاصره اقتصادی، ممنوع کردن داد و ستد

اوراق قرضه: سندهای قرض دادن به دولت

پرسش های نمونه:

- ۱- حزب دکتر مصدق چه نام داشت؟
- ۲- جریان تصویب قانون ملی شدن صنعت نفت ایران را بنویسید.
- ۳- رزم آرا چرا نخست وزیر شد؟
- ۴- انگلستان برای جلوگیری از اجرا شدن قانون ملی شدن نفت ایران چه اقداماتی انجام داد؟
- ۵- دکتر مصدق چگونه در شورای امنیت از ایران دفاع کرد؟

فعالیت‌های تکمیلی

موضوع تحقیق:

درباره صنایع ملی ایران تحقیق کنید.

درباره دفاع دکتر مصدق از حقانیت ایران در جلسه شورای امنیت، تحقیق کنید.

بازدید از مکانهای مرتبط:

موزه مجلس (نشانی: تهران، میدان بهارستان)

موزه فناوری صنعت نفت (نشانی: خیابان حافظ، نرسیده به پل حافظ، موزه و اسناد صنعت نفت

ایران)

ساختمان مجلس شورای اسلامی (نشانی: تهران، خ شهید مصطفی خمینی، میدان بهارستان)

آرشیو و کتابخانه مجلس (نشانی: تهران، خ شهید مصطفی خمینی، میدان بهارستان)

کاخ مرمر (موزه قرآن و محل کار رضا خان) (نشانی: تهران، تقاطع خیابانهای جمهوری و ولیعصر)

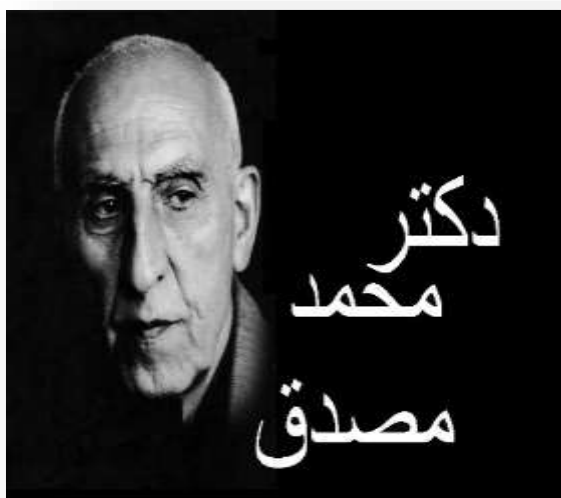
زمینه های کودتای ۲۸ مرداد

اهداف درس سیزدهم

- علت استعفای دکتر مصدق، ماجرای سی تیر و پیامدهای آن چه بود؟
- نقش آیت الله کاشانی در دوباره روی کار آمدن دکتر مصدق چه بود؟
- چه عواملی زمینه های کودتای ۲۸ مرداد را به وجود آورد؟

- قیام ۳۰ تیر ۱۳۳۱

در تیر ماه ۱۳۳۱ دکتر مصدق از شاه خواست تا نیروهای نظامی کشور را در اختیار او قرار دهد اما شاه قبول نکرد و مصدق استعفا کرد. بعد از کنار رفتن مصدق، شاه قوام را نخست وزیر کرد. مردم به همراه آیت الله کاشانی به خیابانها ریختند و اعتراض کردند. اما نیروهای نظامی به مردم حمله کردند و بیشتر از ۲۵ نفر کشته شدند. بالاخره شاه مجبور شد قوام را برکنار کند و شرط مصدق را قبول کرده و او را دوباره به نخست وزیری انتخاب کند.

دکتر مصدق و آیت الله کاشانی

با دوباره قدرت گرفتن مصدق، آیت الله کاشانی نیز نماینده مجلس شد. اما کم کم بین دولت و مجلس اختلافاتی پیدا شد و مصدق به بهانه دخالت بیگانگان در مجلس، مجلس دوره هفدهم را منحل کند. بعضی از وزرای دولت هم ضعیف عمل می کردند. همه این عوامل قدرت مصدق را ضعیف تر کرد. سپس شاه با نقشه دولت آمریکا، دولت مصدق را از بین برد و دوباره قدرت نظامی و دولتی را به دست گرفت. این ماجرا که علیه دولت مصدق اتفاق افتاد به "کودتای ۲۸ مرداد" معروف است.

- عوامل زمینه ساز در کودتای ۲۸ مرداد

الف) عوامل خارجی

آمریکا: آمریکا می خواست در موضوع نفت جایگزین انگلستان شود پس باید مصدق را از میان برمی داشت.

انگلستان: انگلستان نیز به دنبال تصاحب دوباره نفت ایران بود.

ب) عوامل داخلی

۱- حزب توده:

این حزب نفت شمال را حق شوروی می دانست و از این جهت با مصدق مخالف بود.

۲- شبکه پدامن:

شبکه ای از جاسوسان بود که بین احزاب، مردم، رهبران سیاسی و طرفداران آنها ایجاد اختلاف می کرد.

۳- شاه و درباریان:

با گرفتن قدرت نظامی توسط مصدق، شاه و اطرافیانش به شدت ضعیف شده و معترض بودند.

۴- مطبوعات:

کودتاگران با نقشه و دسیسه به افکار مردم جهت می دادند.

۵- اشتباه مصدق در منحل کردن مجلس:

مصدق به بهانه نفوذ بیگانگان به مجلس، نهاد مردمی حکومت را منحل کرد و با این کار جایگاه مردمی خود را از بین برد.

کلمات کلیدی درس سیزدهم

استعفا: درخواست کناره گیری از کار

زمینه ساز: کمک کننده

جاسوسان: خبرچینان

مطبوعات: روزنامه ها و مجله ها

کودتا: تغییر حکومت و قدرت به وسیله نیروهای نظامی

پرسش های نمونه:

- ۱- چرا در سال ۱۳۳۱ مصدق استعفا کرد؟
- ۲- چه کسی در به قدرت رسیدن مصدق و همراه کردن مردم نقش مهمی داشت؟
- ۳- دخالت کدام کشورها در ماجرای کودتای ۲۸ مرداد تاثیر مهمی داشت؟
- ۴- سه مورد از عوامل داخلی تاثیرگذار بر کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ را نام ببرید.
- ۵- چرا مصدق مجلس را منحل کرد؟

فعالیت‌های تکمیلی

موضوع تحقیق:

درباره شهدای ۳۰ تیر ۱۳۳۱ تحقیق کنید.
درباره اختلافات دکتر مصدق و آیت الله کاشانی تحقیق کنید.

بازدید از مکانهای مرتبط:

موزه مجلس (نشانی: تهران، میدان بهارستان)
گورستان ابن بابویه (نشانی: شهر ری، بخش شهدای ۳۰ تیر)
ساختمان مجلس شورای اسلامی (نشانی: تهران، خ شهید مصطفی خمینی، میدان بهارستان)
آرشیو و کتابخانه مجلس (نشانی: تهران، خ شهید مصطفی خمینی، میدان بهارستان)
کاخ نیاوران (نشانی: تهران، مجموعه تاریخی نیاوران)

کودتای ۲۸ مرداد

اهداف درس چهاردهم:

- کودتای ۲۸ مرداد چگونه اتفاق افتاد؟

این کودتا به وسیله سازمان جاسوسی آمریکا طراحی، اجرا و رهبری شد. در ابتدا شاه مصدق را از نخست وزیری عزل کرد و سرلشکر فضل الله زاهدی را به عنوان نخست وزیر انتخاب کرد اما وقتی مصدق فرمان شاه را خواند به آن عمل نکرد و دستور داد آورنده فرمان را دستگیر کنند. شاه که از این موضوع خبردار شد اول به عراق و بعد به ایتالیا فرار کرد و نقشه اول شکست خورد.

اما بعد از سه روز خلافتکاران و اوباش و اراذل به صورت گروهی به خیابانها آمدند و مردم را ترساندند. وقتی مردم به خانه‌هایشان برگشتند نیروهای ارتش مراکز مهم مثل ایستگاه رادیو، مراکز پلیس، ژاندارمری، مخابرات و حتی خانه دکتر مصدق را تصرف کردند. در ابتدا مصدق توانست فرار کند اما بعد از چند روز دستگیر شد و شاه نیز به کشور و حکومتش برگشت.

عزل: کنار گذاشتن

اوباش و اراذل: خلافکاران شهر

پرسش های نمونه:

- ۱) کودتای ۲۸ مرداد به وسیله چه سازمانی رهبری شد؟
- ۲) در کودتای ۲۸ مرداد شاه به کدام کشور فرار کرد؟
- ۳) نیروهای ارتش چه مراکزی را در ۲۸ مرداد تصرف کردند؟

فعالیت های تکمیلی

*موضوع تحقیق:

درباره روش دخالت آمریکا در کودتای ۲۸ مرداد تحقیق کنید.
درباره یکی از شخصیت های ایرانی که در این کودتا نقش داشتند، تحقیق کنید.

*بازدید از مکان های مرتبط:

موزه مجلس (نشانی: تهران، میدان بهارستان)
گورستان ابن بابویه (نشانی: شهر ری، بخش شهدای ۳۰ تیر)
ساختمان مجلس شورای اسلامی (نشانی: تهران، خ شهید مصطفی خمینی، میدان بهارستان)
آرشیو و کتابخانه مجلس (نشانی: تهران، خ شهید مصطفی خمینی، میدان بهارستان)
کاخ نیاوران (نشانی: تهران، مجموعه تاریخی نیاوران)

ربع قرن دخالت آمریکا در ایران

اهداف درس چهاردهم

- چگونه آمریکا بر سیاست و اقتصاد ایران نفوذ کرد؟

- شاه چگونه قدرت را به دست گرفت؟

از کودتای ۲۸ مرداد تا انقلاب اسلامی، حکومت محمدرضا پهلوی ۲۵ سال یعنی ربع قرن طول کشیده است. مهمترین اتفاقات این ۲۵ سال عبارتند از:

- اوضاع سیاسی ایران:

بخاطر ایجاد فضایی امن برای بیگانگان، سرکوب آشوبهای بعد از کودتا ادامه داشت. مصدق محاکمه شد و به سه سال زندان در منزلش محکوم شد. زندانی کردن مخالفان دیگر نیز توسط فرماندار نظامی تهران، تیمور بختیار، فضایی پر از ترس ایجاد کرد.

تیمور بختیار

- انتخابات دوره ۱۸ مجلس شورا:

این انتخابات با نفوذ آمریکا و انگلیس در محیط ترس و خفقان برگزار شد.

- **قرارداد کنسرسيوم نفت:**

این قرارداد بین شرکت ملی نفت ایران و چند شرکت نفتی خارجی بسته شد. با این قرارداد شرکت ملی نفت ایران مبلغ بسیار سنگینی به انگلیس خسارت داد و آمریکایی های زیادی نیز با این قرارداد به ایران آمدند.

- **دولت حسین علاء:**

حسین علاء نخست وزیر شد و اراده و قدرت دولت را به شاه سپرد.

- **پیمان بغداد:**

با این پیمان دولت آمریکا از کشورهای ایران، عراق، پاکستان و ترکیه در برابر شوروی حمایت می کرد. ولی در عوض پیمان بغداد راه را برای حضور نظامی آمریکا باز می کرد.

- **تاسیس ساواک:**

با راهنمایی آمریکا سازمان جاسوسی ایران یعنی ساواک تاسیس شد و اولین رییس ساواک تیمور بختیار بود.

- **احزاب فرمایشی:**

" حزب ملیون " و " حزب مردم " با هدف نمایش آزادی سیاسی تاسیس شد. این احزاب در مطبوعات به رقابت می پرداختند تا نشان دهند آزادی مطبوعات وجود دارد.

تعدادی از زندانیان ساواک

محاكمه: پاسخ به سوالات در دادگاه

خفقان: ترس مردم از حکومت

پیمان: قرارداد

پرسش های نمونه:

- ۱) چهار مورد از مهمترین اتفاقات بعد از کودتای ۲۸ مرداد را بنویسید.
- ۲) سرانجام مصدق بعد از کودتا چه بود؟
- ۳) پیمان بغداد بین چه کشورهایی بسته شد؟
- ۴) پیمان بغداد راه را برای حضور نظامی باز می کرد
- ۵) با راهنمایی آمریکا سازمان جاسوسی ایران یعنی تاسیس شد
- ۶) اولین رییس ساواک که بود؟
- ۷) احزاب نمایشی "ملیون" و "مردم" با چه هدفی تاسیس شدند؟

فعالیت های تکمیلی

موضوع تحقیق:

درباره اتفاقات ۱۶ آذر، روز دانشجو تحقیق کنید.

درباره نهاد امنیتی ساواک و نقش سرکوب گرایانه آن تحقیق کنید.

بازدید از مکانهای مرتبط:

موزه مجلس (نشانی: تهران، میدان بهارستان)

موزه قصر (نشانی: تهران، خیابان شریعتی، زندان قصر)

ساختمان مجلس شورای اسلامی (نشانی: تهران، خ شهید مصطفی خمینی، میدان بهارستان)

آرشیو و کتابخانه مجلس (نشانی: تهران، خ شهید مصطفی خمینی، میدان بهارستان)

کاخ سعدآباد (نشانی: تهران، انتهای زعفرانیه)

زمینه ها و هدف های اصلاحات آمریکایی در ایران

اهداف درس چهاردهم

- اصلاحات اجتماعی و اقتصادی آمریکا در ایران چگونه بود؟
- دولتهای ایران برای این اصلاحات چه اقداماتی انجام دادند؟

برای جلوگیری از انقلاب های مردمی و جلوگیری از خطر نفوذ کمونیست های شوروی، آمریکا اصلاحاتی را در کشورهای ایران به اجرا گذاشت. هدف از این اصلاحات اقتصادی و اجتماعی آمریکا در ایران عبارت بود از:

- (۱) ایجاد بازار مصرف جدید در خاورمیانه
- (۲) زمینه ایجاد همراهی مردم با حکومت آمریکایی شاه که "انقلاب سفید" نام گرفت
- (۳) کاهش خطر کمونیسم و جلوگیری از انقلاب سرخ

نشان یادبود

– نخست وزیری شریف امامی و پس از او علی امینی

با اینکه شریف امامی با توافق انگلیس و شاه انتخاب شد و اصلاحات اقتصادی و سیاسی را دنبال کرد آمریکا او را مناسب ندید و خواستار نخست وزیر علی امینی شد.

علی امینی برنامه های مبارزه با فساد اقتصادی، اصلاحات اقتصادی و قانون اصلاحات ارضی را عملی کرد ولی در سال ۱۳۴۱ شاه، علی امینی را نیز برکنار کرد و خودش رهبری اصلاحات را به دست گرفت.

سمت راست: شاه، سمت چپ: علی امینی

کلمات کلیدی درس شانزدهم

اصلاحات: تغییر به سمت بهتر شدن

اصلاحات سیاسی: باز شدن فضای سیاسی

اصلاحات اقتصادی: جلوگیری از به هدر رفتن پول مردم و دولت

اصلاحات ارضی: رسیدگی به کشاورزی و مالکیت ارضی کشاورزان و نظام ارباب رعیتی

بازار مصرف: در اینجا به معنی خریداران و مصرف کنندگان ایرانی

خاورمیانه: بخش جنوب غربی آسیا که ایران در آن قرار دارد

انقلاب سفید: طرح اصلاحاتی شاه برای ایران

انقلاب سرخ: انقلاب کمونیستی شوروی سابق

فساد اقتصادی: دزدی و اختلاس سرمایه های عمومی

پرسش های نمونه:

- ۱- هدف از اصلاحات اقتصادی و اجتماعی آمریکا در ایران چه بود؟
- ۲- کدام نخست وزیر دوره پهلوی برنامه های مبارزه با فساد اقتصادی، اصلاحات اقتصادی و قانون اصلاحات ارضی را عملی کرد؟

فعالیت های تکمیلی

*موضوع تحقیق:

درباره اتفاقات ۱۶ آذر، روز دانشجو تحقیق کنید.
درباره نهاد امنیتی ساواک و نقش سرکوب گرایانه آن تحقیق کنید.

*بازدید از مکانهای مرتبط:

موزه مجلس (نشانی: تهران، میدان بهارستان)
موزه قصر (نشانی: تهران، خیابان شریعتی، زندان قصر)
ساختمان مجلس شورای اسلامی (نشانی: تهران، خ شهید مصطفی خمینی، میدان بهارستان)
آرشیو و کتابخانه مجلس (نشانی: تهران، خ شهید مصطفی خمینی، میدان بهارستان)
کاخ سعدآباد (نشانی: تهران، انتهای زعفرانیه)

پیدایش نهضت روحانیت و اوج گیری بیداری اسلامی

اهداف درس هفدهم

- ماجرای تصویب نامه انجمن های ایالتی و ولایتی چه بود؟
- انقلاب سفید چگونه اتفاق افتاد؟

وقتی در فروردین ۱۳۴۰ بزرگترین مرجع تقلید شیعیان، آیت الله بروجردی، فوت کرد، شاه زمان را برای اصلاحات آمریکایی و سیاست اسلام زدایی مناسب دید و شرط مسلمان بودن و قسم به قرآن مجید را از شرایط انتخاب شوندگان انجمن های ایالتی و ولایتی حذف کرد.

با حذف شرط مسلمانان در تصویب نامه، امام خمینی و علمای دیگر قم اعتراض کردند و بعد از دو ماه شاه عقب نشینی کرد و مصوبه انجمن های ایالتی و ولایتی کلاً منحل کرد.

- باز هم انقلاب سفید

بعد از موضوع انجمن های ایالتی و ولایتی، شاه اصلاحات آمریکایی را با نام "انقلاب سفید" مطرح کرد و تصمیم گرفت آن را با همه رفراندوم بگذارد. امام خمینی انقلاب سفید را در ادامه سیاست های آمریکا می دانست به همین دلیل شرکت در رفراندوم اصول شش گانه انقلاب سفید را تحریم کرد. البته مراجع و علمای دیگر نیز با او هم عقیده بودند، مثل: آیت الله گلپایگانی، آیت الله مرعشی نجفی و آیت الله خوانساری. این علما مردم را به تحریم، قیام و تعطیل کردن بازار تشویق کردند.

شاه برای اینکه ثابت کند نظر مردم با علما فرق دارد به قم رفت تا سخنرانی کند اما در قم همه جا تعطیل شد و کسی به استقبال شاه نیامد. این جریان باعث شد که شاه به روحانیون اهانت کند و به کلی نظرات آنها را نادیده بگیرد.

بالاخره رفراندوم برگزار شد و اصول شش گانه انقلاب سفید تصویب شد اما امام خمینی آن را بی اعتبار و خلاف شرع دانست. شاه انقلاب سفید را "انقلاب شاه و ملت" می دانست.

کلمات کلیدی درس هفدهم

سیاست اسلام زدایی: سیاست هایی که به آهستگی قدرت دین اسلام را در مردم ضعیف می کرد

رفراندوم: رای گیری و همه پرسی از تک تک مردم برای یک تصمیم مهم

انجمن های ایالتی و ولایتی: شوراهای استان و شهرستان

قیام: اعتراض عمومی

بی اعتبار: بی ارزش

خلاف شرع: ضد دین

پرسش های نمونه:

- ۱- در تصویب نامه انجمن های ایالتی و ولایتی چه شروطی حذف شده بودند؟
- ۲- شاه بعد از منحل کردن انجمن های ایالتی و ولایتی، طرح را مطرح کرد.
- ۳- نظر امام خمینی بعد از تصویب انقلاب سفید چه بود؟

فعالیت های تکمیلی

*موضوع تحقیق:

- درباره اصول شش گانه انقلاب سفید تحقیق کنید.
- درباره مخالفین دیگر انقلاب سفید تحقیق کنید.

*بازدید از مکان های مرتبط:

- موزه مجلس (نشانی: تهران، میدان بهارستان)
- ساختمان مجلس شورای اسلامی (نشانی: تهران، خ شهید مصطفی خمینی، میدان بهارستان)
- آرشیو و کتابخانه مجلس (نشانی: تهران، خ شهید مصطفی خمینی، میدان بهارستان)
- کاخ سعدآباد (نشانی: تهران، انتهای زعفرانیه)

قیام ۱۵ خرداد

اهداف درس هجدهم

- نهضت امام خمینی و ۱۵ خرداد چگونه گسترش یافت؟
- قانون کاپیتولاسیون از چه کسانی حمایت می کرد؟
- دستاوردهای قیام ۱۵ خرداد چه بود؟
- همراه با چه وقایعی امام خمینی دستگیر و تبعید شد؟

- وقایع خرداد ۱۳۴۲

بعد از تصویب انقلاب سفید، امام خمینی و بعضی از علما در مخالفت با آن اعلام عزای عمومی کردند. نیروهای ساواک نیز به مدرسه فیضیه قم و طالبیه تبریز حمله کردند تا با کشتن و آسیب زدن به طلاب، روحانیون را بترسانند. اما روحانیون شهرهای دیگر به این موضوع اعتراض کردند و برای نماز جماعت به مساجد رفتند. تا اینکه در خرداد ۱۳۴۲ امام خمینی در مدرسه فیضیه قم به سخنرانی سیاسی پرداخت. یک روز بعد او را دستگیر و زندانی کردند.

خبر دستگیری امام خمینی به همه جا رسید و در همه شهرهای بزرگ مثل تهران، مشهد، قزوین، تبریز، اصفهان و تظاهرات اعتراض آمیز به راه افتاد. بازاریان، دانشجویان، طلاب و مردم زیادی تظاهرات کردند. اما به فرمان شاه مردم تظاهر کننده را کشتند و کشته شدگان را به مقصد نامعلومی بردند. رشد فرهنگ مبارزه و رشد سیاسی و اسلامی مردم از نتایج قیام ۱۵ خرداد است. یک سال بعد یعنی در فروردین ۱۳۴۳ شاه امام خمینی را از ترس قیامی دیگر آزاد کرد.

مدرسه فیضیه قم

- بازگشت کاپیتولاسیون و مخالفت شدید امام خمینی و دستگیری و تبعید
بخاطر حضور کارشناسان و نظامیان آمریکایی در ایران، حق مصونیت قضایی یا همان کاپیتولاسیون برای
آمریکاییان و به طور مخفیانه در مجلس به تصویب رسید.
وقتی امام خمینی از این موضوع باخبر شد بسیار عصبانی شد و سخنرانی بسیار مهمی انجام داد و مردم را از
موضوع کاپیتولاسیون خبردار کرد. این بار در نیمه شب ۱۳ آبان ۱۳۴۳ امام خمینی را در خانه اش دستگیر و
مستقیم به فرودگاه بردند و به ترکیه تبعید کردند.

کلمات کلیدی درس هجدهم

عزای عمومی: روزی که همه مردم برای شخصی یا موضوعی عزاداری می کنند.

مدرسه فیضیه قم: یک مدرسه علوم دینی در قم

طلاب: شاگردان مدارس دینی (جمع طلبه)

حق کاپیتولاسیون: حقی برای بعضی از خارجیان است که اگر خلافی انجام دهند، به دولت
میزبان پاسخگو نباشند.

تبعید: محکوم به ماندن در جایی بسیار دور از وطنش

پرسش های نمونه:

- ۱) ساواک به چه دلیل و چند بار امام خمینی را دستگیر کرد؟
- ۲) دستاوردهای قیام ۱۵ خرداد چه بود؟
- ۳) در سال ۱۳۴۳ حق کاپیتولاسیون برای در مجلس به تصویب رسید.
- ۴) امام خمینی به تبعید شد.

فعالیت‌های تکمیلی

موضوع تحقیق:

- درباره سابقه حق کاپیتولاسیون در ایران تحقیق کنید.
- درباره قیام مردم در خرداد ۱۳۴۲ تحقیق کنید.

بازدید از مکانهای مرتبط:

- موزه مجلس (نشانی: تهران، میدان بهارستان)
- ساختمان مجلس شورای اسلامی (نشانی: تهران، خ شهید مصطفی خمینی، میدان بهارستان)
- آرشیو و کتابخانه مجلس (نشانی: تهران، خ شهید مصطفی خمینی، میدان بهارستان)
- کاخ سعدآباد (نشانی: تهران، انتهای زعفرانیه)

تحولات ایران پس از تبعید امام خمینی

اهداف درس هجدهم

- تحولات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی ایران در سالهای ۱۳۴۳ تا ۱۳۵۶ چگونه بود؟

بعد از تبعید امام خمینی تحولات ایران از نظر سیاسی، فساد مالی دربار و مبارزات مردمی قابل دسته‌بندی است:

- اوضاع سیاسی ایران:

الف) سیاست داخلی

- تمام تصمیمات توسط خود شخص شاه گرفته می شد.
- نظام تک حزبی: همه مردم تشویق می شدند که در حزب شاه یعنی "حزب رستاخیز" عضو شوند.
- ملی گرایی و بی توجهی به ارزش های اسلامی: جشن های تاجگذاری، جشن های ۲۵۰۰ ساله، تغییر تقویم هجری شمسی به تقویم شاهنشاهی
- تشکیل کمیته مشترک ضد خرابکاری: با همکاری ساواک، شهربانی و ژاندارمری
- پر کردن زندان ها از مخالفین سیاسی

ب) سیاست خارجی

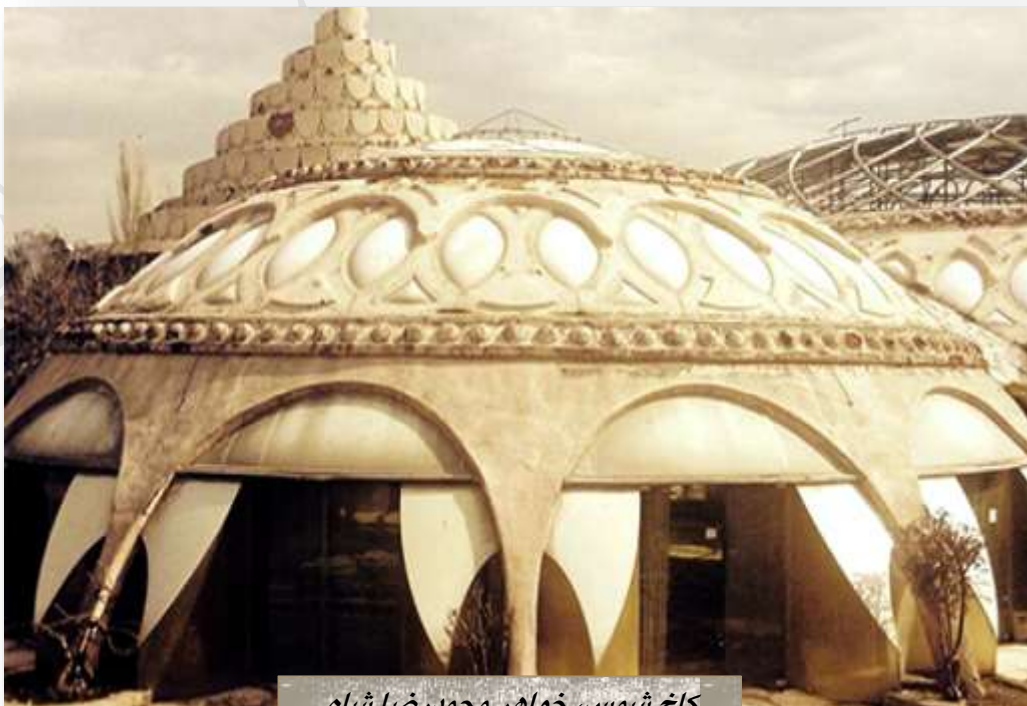
- تامین منافع آمریکا
- برقراری روابط گرم و دوستانه با انگلیس و شوروی
- مصرف گرایی در کالاهای خارجی
- وابستگی نظامی و تسلیحاتی به آمریکا
- بخشش های مالی بین المللی به کشورهای ضعیف تر مثل: پاکستان، سومالی و ...

محمد رضا شاه در دیدار با
نیکسون رئیس جمهور آمریکا

- فساد مالی دربار:

شاه، خانواده دربار و وابستگان شاه در این دوران از راه های مختلف به زیاد کردن ثروت خود می پرداختند.

کاخ شمس، خواهر محمد رضا شاه

- ادامه مبارزات مردمی به شکل مخفیانه:

امام خمینی بعد از یک سال تبعید در ترکیه به عراق منتقل شد و از همان جا به کمک دوستانش و به شکل مخفیانه، گروه های مردمی را رهبری می کرد. از طرفی نیز با نوشتن کتاب " کشف الاسرار " به فرضیه حکومت اسلامی می پرداخت.

مبارزات، جنبش ها و تشکل های دانشجویی و روشنگری های شخصیت های علمی و مذهبی نیز مخفیانه و آشکار وجود داشت. به طور کلی مخالفان حکومت شاه در این دوره، سه گروه بودند:

- (۱) مسلمانان انقلابی و مبارز که دنباله رو امام خمینی بودند
- (۲) چپ گرایان که راه مبارزه مسلحانه و مارکسیستی را انتخاب کرده بودند
- (۳) ملی گرایان که با شخص شاه مشکل داشتند نه با حکومت سلطنتی.

کلمات کلیدی درس نوزدهم

ژاندارمری: نیروهای نظامی مسئول امنیت راه ها و خارج از شهرها

تامین منافع: فراهم کردن سود و فایده برای کسی

مصرف گرایی: استفاده بیش از حد از محصولات

تسلیمات: جنگ افزارهایی مثل: بمب، تانک، اسلحه و ...

بین المللی: جهانی

وابستگان: فامیل و دوستان

فرضیه: طرح، تفکر

مارکسیستی: تفکر کمونیستی

پرسش های نمونه:

- ۱- اوضاع سیاست خارجی ایران پس از تبعید امام خمینی چگونه بود؟
- ۲- یک نمونه از مشکلات سیاست داخلی ایران پس از تبعید امام خمینی را نام ببرید.
- ۳- کتاب "کشف الاسرار" توسط چه کسی نوشته شده و درباره چیست؟
- ۴- به طور کلی مخالفان محمدرضا شاه چند گروه بودند؟ نام ببرید.

فعالیت‌های تکمیلی

*موضوع تحقیق:

- درباره فسادهای مالی حکومت شاه تحقیق کنید.
- درباره خریدهای تسلیحاتی شاه تحقیق کنید.

*بازدید از مکانهای مرتبط:

- موزه مجلس (نشانی: تهران، میدان بهارستان)
- ساختمان مجلس شورای اسلامی (نشانی: تهران، خ شهید مصطفی خمینی، میدان بهارستان)
- آرشیو و کتابخانه مجلس (نشانی: تهران، خ شهید مصطفی خمینی، میدان بهارستان)
- کاخ سعدآباد (نشانی: تهران، انتهای زعفرانیه)
- کاخ شمس (نشانی: مهرشهر کرج)

ایران در مسیر انقلاب اسلامی

اهداف درس بیستم

- تحولات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی ایران در سالهای ۱۳۴۳ تا ۱۳۵۶ چگونه بود؟

همزمان با جنگ سرد میان آمریکا و شوروی، دولت آمریکا در یک نمایش جهانی علیه دولت شوروی خود را مدافع حقوق بشر معرفی می کرد. به همین دلیل آمریکا باید خود را متحد کشورهای آزاد و همراه با حقوق بشر نشان می داد. ولی حکومت شاه از نگاه آمریکاییان استبدادی و زورگویانه بود؛ به حدی که آمریکا دائما شعارهای "حقوق بشر" و "فضای باز سیاسی" را به شاه یادآوری می کرد. تا اینکه شاه برای نمایش احترام به حقوق بشر آمریکایی اعلام کرد که در کشورش ایران، فضای باز سیاسی ایجاد خواهد کرد. همچنین شاه "کمیسیون شاهنشاهی برای مبارزه با فساد" را هم ایجاد کرد.

دوران جنگ سرد میان آمریکا و شوروی

- حضور دوباره امام خمینی

در سال ۱۳۵۶ با فوت فرزند بزرگ امام خمینی، سید مصطفی خمینی، مراسم ختم در سراسر ایران برگزار شد و سخنرانی های تندى عليه شاه انجام گرفت و دوباره سخن از امام خمینی به میان آمد.

امام خمینی و پسرش مصطفی خمینی

- مقاله توهین آمیز

مقاله معروف "ایران و استعمار سرخ و سیاه" با امضای احمد رشیدی مطلق در روزنامه ۱۷ دی ۱۳۵۶ به چاپ رسید. در این مقاله به دستور شاه به امام خمینی حمله و توهین شد.

در اعتراض به این مقاله مردم قم به خیابانها آمدند و اعتراض کردند اما نیروهای نظامی شاه آنها را کشتند. در چهلم کشته شدگان قم مردم تبریز قیام کردند و کشته شدند و دوباره در چهلم کشته شدگان تبریز مردم یزد قیام کردند. اصفهان، شهرضا و آبادان نیز همینطور تا اینکه اعتراضات زیاد و به همه شهرها کشیده شد.

حکومت شاه در ابتدا "حکومت نظامی" اعلام کرد و سپس مردم را به گلوله بست و کشت. یکی از این کشتارها در روز جمعه ۱۷ شهریور ۱۳۵۷ و در میدان ژاله تهران اتفاق افتاد و عده زیادی در این میدان کشته شدند و آن روز "جمعه سیاه" نام گرفت.

میدان ژاله (شهدا یا ۱۷ شهریور) در روز ۱۷ شهریور ۱۳۵۷ - جمعه سیاه

کلمات کلیدی درس بیستم

حقوق بشر: ابتدایی ترین حقوق هر فردی است که بدون در نظر گرفتن نژاد، ملیت، جنسیت، مذهب، رنگ، زبان در نظر گرفته می شود.

کمیسیون: دایره، سازمان، اداره

فضای باز سیاسی: فضای آزاد برای بحث و انتقاد

توهین: کلمات زشن، ناسزا

حکومت نظامی: دوره ای همراه با ترس و اضطراب که نیروهای نظامی همه چیز را کنترل می کنند.

پرسش های نمونه:

- ۱) شاه برای نمایش هماهنگی با سیاست های حقوق بشری آمریکا چه کار کرد؟؟
- ۲) برگزاری مجالس ختم سید مصطفی خمینی چه نتیجه ای داشت؟
- ۳) مردم قم در اعتراض به کدام مقاله به خیابان ها آمدند؟
- ۴) ماجرای یکی از کشتارهای حکومت شاه را بنویسید.

فعالیت های تکمیلی

*موضوع تحقیق:

- درباره حادثه ۱۷ شهریور تحقیق کنید.
- درباره حمایت های آمریکا از شاه در جریان انقلاب اسلامی تحقیق کنید.

*بازدید از مکان های مرتبط در تهران:

- میدان ۱۷ شهریور تهران (میدان ژاله)
- ساختمان مجلس شورای اسلامی (نشانی: تهران، خ شهید مصطفی خمینی، میدان بهارستان)
- آرشیو و کتابخانه مجلس (نشانی: تهران، خ شهید مصطفی خمینی، میدان بهارستان)
- کاخ سعدآباد (نشانی: تهران، انتهای زعفرانیه)

پیروزی انقلاب اسلامی

اهداف درس بیست و یکم

- آخرین تلاشهای حکومت پادشاهی چه بود؟
- سلطنت پهلوی چگونه پایان یافت؟
- امام خمینی به چه صورت به ایران بازگشت؟
- دولت موقت انقلاب چگونه شکل گرفت؟

با زیاد شدن اعتراضات خیابانی، شاه با دولت عراق توافق کرد تا امام خمینی را از عراق اخراج کند. امام خمینی به فرانسه رفت. در فرانسه امام خمینی و یارانش از رسانه ها و مطبوعات بیشتر استفاده کردند تا او نظرات خود را بهتر به گوش مردم ایران برساند.

در ایران شاه یکی یکی نخست وزیران و وزرا را عوض می کرد تا اعتراضات مردم را خاموش کنند اما مردم به حضور خود شاه اعتراض داشتند. بالاخره شاه با انتخاب شاپور بختیار برای نخست وزیری و با سپردن کارها به او در روز ۲۶ دی ماه از ایران فرار کرد و به مصر رفت. با باز شدن فضای سیاسی کشور و آزادی های بیشتر، مردم در خیابانها به شادی و شکرگزاری پرداختند. بعد از مدت کوتاهی نیز امام خمینی در روز ۱۲ بهمن ۱۳۵۷ با استقبال گرم مردم به ایران برگشت.

او ابتدا برای مردم در بهشت زهرا و در کنار آرامگاه شهدای انقلاب سخنرانی کرد و سپس برای انجام کارهای کشور، دولت موقت تشکیل داد. مهندس مهدی بازرگان به عنوان نخست وزیر دولت موقت انتخاب شد. و بالاخره در روز ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ با اعلام بی طرفی ارتش و شنیدن صدای انقلاب از رادیو، انقلاب اسلامی پیروز شد.

- استقبال: پیش آمدن، رو آوردن
- آرامگاه: قبرستان
- اعلام بی طرفی ارتش: در انتقال حکومت از پادشاهی به جمهوری، ارتش خود را کنار کشید و از هیچ کدام طرفداری نکرد.

فعالیت‌های تکمیلی

موضوع تحقیق:

درباره شادی های مردم در هنگام بازگشت امام خمینی تحقیق کنید.
درباره سرنوشت شاه پس از فرار از ایران تحقیق کنید.

بازدید از مکانهای مرتبط در تهران:

میدان آزادی تهران

بهشت زهرا، گلزار شهدای انقلاب اسلامی

مدرسه علوی (خیابان مصطفی خمینی، خیابان ایران)

دولت موقت مهندس مهدی بازرگان

اهداف درس بیست و دوم

- دولت موقت را چه کسی تشکیل داد؟
- نظام سیاسی کشور چگونه تعیین شد؟
- نهادها و قوانین چگونه شکل گرفت؟
- توطئه های آمریکا و دشمنان داخلی چه تاثیری در شکل گیری انقلاب داشتند؟

تعیین دولت موقت

"شورای انقلاب اسلامی" که از قبل و با حضور امام و یارانش تشکیل شده بود، مهندس مهدی بازرگان را به عنوان نخست وزیر دولت موقت تعیین کرد و انجام وظایف زیر برای دولت موقت تعیین شد:

- اداره امور مملکت
- اجرای رفراندوم درباره تعیین نظام سیاسی
- تشکیل مجلس منتخبان برای تنظیم قانون اساسی
- برگزاری انتخابات مجلس نمایندگان ملت برابر با قانون اساسی جدید
- رفراندوم برای نظام سیاسی ایران

مهندس مهدی بازرگان

- همه پرسی (رفراندوم)

همیشه مردم ایران در اعتراضات خیابانی شعار: "استقلال، آزادی و جمهوری اسلامی" سر می دادند. در رفراندوم ۱۲ فروردین ۱۳۵۸ نیز نظرسنجی بر سر "جمهوری اسلامی" انجام شد که با ۹۸/۲٪ از آرای مردم به تصویب رسید.

- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

بعد از تعیین نظام جمهوری اسلامی توسط مردم، امام خمینی از دولت موقت خواست تا انتخابات "مجلس خبرگان" را برگزار کند تا این مجلس بتواند با ۷۲ نفر از نمایندگان مردم، قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران را تهیه کند.

انتخابات مجلس خبرگان برگزار شد و اولین جلسه آن در مرداد ماه ۱۳۵۸ تشکیل شد. این مجلس قوانین سابق ایران و قوانین دیگر کشورها را نسبت به قوانین فقهی و اسلامی بررسی کرد و سپس قانون اساسی جمهوری اسلامی را همراه با اصول مربوط به "ولایت فقیه" تهیه و تصویب کرد.

- تشکیل نهادهای قانون گذاری:

مجلس شورای اسلامی: این مجلس از نمایندگان منتخب مردم تشکیل شده است و می تواند همه مسائل مربوط به قانون اساسی را بررسی و اصلاح یا کامل کند.

شورای نگهبان: وظیفه این شورا تشخیص و مطابقت مصوبات مجلس شورای اسلامی با احکام اسلامی و قانون اساسی است. همچنین این شورا برای انتخابات کشوری نظارت می کند.

مجلس خبرگان رهبری: اعضای مجلس خبرگان دانشمندان علوم دینی هستند که توسط مردم انتخاب می‌شوند و مسئولیت تعیین و نظارت بر عملکرد رهبر جمهوری اسلامی بر عهده آنهاست.

نهاد ریاست جمهوری: همه وظایف و نظارت های رئیس جمهوری اسلامی ایران از طریق این نهاد انجام می‌شود.

تشکیل نهادهای انقلابی:

این نهاد ها مطابق با نظام اعتقادی جمهوری اسلامی یکی پس از دیگری تاسیس شدند

کمیته انقلاب اسلامی

سپاه پاسداران انقلاب اسلامی

بسیج مستضعفان

بنیاد مستضعفان

جهاد سازندگی

کمیته امداد امام خمینی

نهضت سوادآموزی

انقلاب فرهنگی

– دشمنان انقلاب

با پیروزی انقلاب اسلامی، دشمنان انقلاب شروع به توطئه و سنگ اندازی کردند:

(۱) توطئه های آمریکا و گروه های تروریستی ضد انقلاب:

تضعیف، حذف و ترور اندیشمندان و متفکران دینی، ایجاد گروه های سیاسی مخاف، حمایت از ساواکی ها، ایجاد آشوب در استانها، حمله نظامی طبس، تحریم و محاصره اقتصادی، جنگ تبلیغاتی و شایعه پراکنی علیه انقلاب اسلامی، طراحی کودتا، جنگ تحمیلی هشت ساله

(۲) توطئه حزب خلق مسلمان در آذربایجان

(۳) توطئه دشمن در ترکمن صحرا

(۴) توطئه گروهک ها در خوزستان و سیستان و بلوچستان

کلمات کلیدی درس بیست و دوم

موقت: کوتاه مدت

نظام: ساختار سیاسی کشور

شعار: جمله ای که نشان دهنده باور یک گروه یا یک ملت باشد

استقلال: آزادی کامل یک کشور بدون دخالت خارجیان

جمهوری: حکومتی که رئیس آن از طرف مردم انتخاب می شود

قانون اساسی: مجموعه قواعد و قوانینی است که توسط مردم و دولت اجرا می شود

آرای مردم: رای ها و نظرات مردم

فقهی: دینی و اسلامی

ولایت فقیه: حکومت عالم دینی

تصویب: مورد قبول همه قرار گرفتن

مصوبات: قوانین تصویب شده نمایندگان در مجلس شورای اسلامی

احکام اسلامی: قوانین دین اسلام

نظارت: مدیریت و رسیدگی

نهاد: سازمان، بنیاد

توطئه: زمینه سازی و نقشه کشیدن

پرسش های نمونه:

- ۱) شورای انقلاب چه وظایفی برای دولت موقت تعیین کرد؟
- ۲) رییس دولت موقت چه کسی بود؟
- ۳) همه پرسى تعیین نظام سیاسى ایران با چه نتیجه ای برگزار شد؟
- ۴) نهادهای قانون گذاری جمهوری اسلامی را نام ببرید.
- ۵) چهار مورد از نهادهای انقلابی که در بدو انقلاب تاسیس شدند نام ببرید.
- ۶) مهمترین توطئه های دولت آمریکا بر ضد انقلاب اسلامی و مردم ایران را بنویسید.

فعالیت های تکمیلی

*موضوع تحقیق:

درباره فعالیت یکی از نهادهای انقلاب اسلامی تحقیق کنید.
در گفتگو با بزرگترها زیباترین خاطرات آنها را بنویسید.

*بازدید از مکانهای مرتبط در تهران:

میدان آزادی تهران

بهشت زهرا، گلزار شهدای انقلاب اسلامی

مدرسه علوی (خیابان مصطفی خمینی، خیابان ایران)

اولین دوره ریاست جمهوری

اهداف درس بیست و سوم

- حوادث و اتفاقات سیاسی در سالهای اولین سالهای جمهوری اسلامی چگونه بود؟

ابوالحسن بنی صدر با رای بیشتر مردم به عنوان اولین رئیس جمهوری ایران انتخاب شد اما به دلیل اختلافات اساسی با دولتمردان حکومت و مجلس شورای اسلامی و به دلیل بی مسئولیتی در انجام وظایفش، از طرف رهبر انقلاب، امام خمینی، عزل شد و مخفیانه از ایران فرار کرد. پس از او محمدعلی رجایی رئیس جمهور شد.

ابوالحسن بنی صدر

محمدعلی رجایی

- ترور شخصیت‌های جمهوری اسلامی

دشمنان انقلاب که سهمی از پیروزی انقلاب اسلامی نداشتند، شروع به ترور یاران انقلاب کردند. این ترورها معمولاً توسط دو گروه تروریستی فرقان و مجاهدین خلق انجام می گرفت:

الف) ترورهای گروه فرقان:

تیمسار قرنی (رییس ستاد مشترک ارتش)، آیت الله مطهری (از نظریه پردازان دینی)، حاج مهدی عراقی و فرزندش (از چهره های مهم انقلابی)، آیت الله قاضی طباطبایی (در تبریز)، دکتر محمد مفتاح (از علمای انقلابی)

ب) ترورهای گروهک منافقین (مجاهدین خلق):

۷۰ نفر از نمایندگان و وزیران دولت، دکتر محمد بهشتی (رییس دیوان عالی کشور)، محمدعلی رجایی (رییس جمهور)، دکتر باهنر (نخست وزیر)، ۳۷۰ نفر از مردم عادی انقلابی، آیت الله دستغیب (امام جمعه شیراز)، آیت الله مدنی (امام جمعه تبریز)، آیت الله صدوقی (امام جمعه یزد)، آیت الله اشرفی اصفهانی (امام جمعه کرمانشاه) حجه الاسلام هاشمی نژاد (روحانی از مشهده)

- دولتمردان: سیاستمداران

- ترور: کشتن

پرسش های نمونه:

- ۱) اولین رییس جمهور ایران چه نام داشت؟
- ۲) چرا ابوالحسن بنی صدر از مقام ریاست جمهوری عزل شد؟
- ۳) دو مورد از گروه های تروریستی بعد از انقلاب را نام ببرید.
- ۴) سه مورد از ترورهای سازمان مجاهدین خلق را نام ببرید.
- ۵) یکی از شخصیت‌هایی که به دست گروه فرقان ترور شدند را نام ببرید.

فعالیت‌های تکمیلی

*موضوع تحقیق:

درباره یکی از افراد ترور شده درس تحقیق کنید.

*بازدید از مکان‌های مرتبط در تهران:

بهشت زهرا، گلزار شهدای انقلاب اسلامی

موزه شهدا (نشانی: خ صالحانی، بعد از خ ایرانشهر)

خانه موزه شهید رجایی (نشانی: خ مجاهدین اسلام، خ مردم، کوچه میرزایی)

دفتر حزب جمهوری: (نشانی: خ مصطفی خمینی، نرسیده به چهار راه سرچشمه، خ صیرفی پور،

مجموعه فرهنگی شهدای انقلاب اسلامی)

جنگ تحمیلی بعثی حاکم بر عراق علیه ایران

اهداف درس بیست و چهارم

- جنگ ایران و عراق چگونه شروع و ادامه یافت و چه اثراتی بر ایران گذاشت؟

۳۱ شهریور ۱۳۵۹ هواپیماهای نظامی ارتش عراق چند شهر ایران از جمله تهران را بمباران کردند و به این ترتیب جنگ هشت ساله ایران و عراق شروع شد. حکومت عراق با فکر ضعیف شدن ارتش و اتفاقات داخلی ایران و با دلگرمی به کمک کشورهای مثل آمریکا، انگلیس، فرانسه و شوروی و بعضی کشورهای عربی به ایران حمله کرد. آنها در این جنگ از پیشرفته ترین سلاح های جنگی دنیا و حتی سلاح های ممنوع شیمیایی و میکروبی استفاده کردند.

مردم ایران با اتحاد و فداکاری روبروی آنها ایستادند، جنگیدند و از خاک ایران دفاع کردند. همه مردم از پیر و جوان و زن و مرد بسیج شدند. مساجد به مراکز مهم جمع آوری لوازم و کمکهای مردمی تبدیل شدند. پیروزی های بزرگ و کوچک در خط مقدم جنگ باعث اتحاد و دلگرمی مردم می شد و مردم را به پیروزی امیدوارتر می کرد. با اینکه تمام شهرهای ایران را موشک باران کردند و در بعضی از شهرها هم از بمبهای شیمیایی استفاده کردند اما سربازان با ایمان ایران مقاومت می کردند و به جلو می تاختند.

پس از چند سال زمانی که نیروهای ایرانی عراقی ها را عقب می راندند، صدام و دو ستانش به فکر چاره افتادند و اعلام کردند که آماده صلح هستند. با دیدن مقاومت ایرانیان، ۷ سال بعد از شروع جنگ، سازمان ملل متحد برای پایان دادن به جنگ، قطعنامه ۵۹۸ را پیشنهاد کرد. بعد از یک سال ایران به شرط آتش بس و بازگشت به مرزهای بین المللی قبلی، قطعنامه را پذیرفت و به جنگ تحمیلی پایان داد.

قطعه شهدای جنگ تحمیلی

- درگذشت امام خمینی

بعد از پایان جنگ، امام خمینی که بیمار بود سرانجام در روز ۱۳ خرداد ۱۳۶۸ و در سن ۸۶ سالگی از دنیا رفت. امام خمینی در زندگی خود بزرگ ترین انقلاب تاریخ معاصر جهان را رهبری کرد. مردم ایران به رهبری امام انقلاب اسلامی را شکل دادند. پس از امام نیز مجلس خبرگان رهبری، آیت الله خامنه ای، یکی از یاران همیشگی او را برای نگهداری و مراقبت از دستاوردهای انقلاب، انتخاب کردند.

آرامگاه امام خمینی

دفاع: دور کردن دشمن

بسیج: آماده شدن مردم و نیروهای نظامی برای جنگ

خط مقدم: جلوترین و خطرناک ترین قسمت جنگ

اتحاد: با هم بودن مردم

موشک باران: پرتاب موشک به سمت شهرها

مقاومت: پایداری و تحمل

چاره: راه حل

قطعنامه: تصمیم گروهی نوشته شده

آتش بس: پایان جنگ

تحمیلی: به زور، مجبوری

درگذشت: فوت، مردن

دستآورد: نتیجه

پرسش های نمونه:

- ۱) جنگ تحمیلی ایران و عراق چند سال طول کشید؟
- ۲) چه کشورهایی در جنگ تحمیلی به عراق کمک می کردند؟
- ۳) در چه زمانی صدام اعلام کرد که آماده صلح با ایران است؟
- ۴) با پذیرش کدام خواسته های ایران در سازمان ملل متحد، ایران قطعنامه ۵۹۸ را پذیرفت؟
- ۵) بزرگترین انقلاب تاریخ معاصر جهان را چه کسی رهبری کرد؟

فعالیت های تکمیلی

*موضوع تحقیق:

درباره یکی از فرماندهان شهید ایرانی در جنگ ایران و عراق تحقیق کنید.

*بازدید از مکانهای مرتبط در تهران:

موزه دفاع مقدس (بزرگراه حقانی، جنب کتابخانه ملی ایران)

موزه شهدا (خیابان طالقانی، بعد از خیابان ایرانشهر)

بهشت زهرا، قطعه شهدای جنگ تحمیلی

موزه جنگ (میدان حر، دانشگاه جنگ، خانه تیمور تاش)

آرمان ها و دستاوردهای انقلاب اسلامی

اهداف درس بیست و پنجم

- آرمان ها، هدفها، آثار و نتایج سیاسی، فرهنگی و اقتصادی انقلاب اسلامی چه بوده؟

هدف های اصلی انقلاب، در شعار: "استقلال"، "آزادی" و "جمهوری اسلامی" وجود داشت. بنابراین اهداف و آرمان های انقلاب اسلامی را می توان به شرح زیر دسته بندی کرد:

- آرمان های انقلاب اسلامی

الف) استقلال: با توجه به تاریخ ایران، یکی از آرزوهای بزرگ ایرانیان، استقلال و رهایی از دخالت بیگانگان بوده است. استقلال در ابعاد مختلف: فکری، سیاسی، اقتصادی

ب) آزادی: کلمه آزادی در کنار قانون و معنویت (دستورات الهی)، معنی پیدا می کند.

ج) جمهوری اسلامی: جمهوری اسلامی یا "مردم سالاری دینی" با رای مردم و قانون های محکم دینی قابل اجراست. این خواسته مردم ایران بوده که چنین حکومتی را جایگزین حکومت استبدادی پادشاهی کنند.

- دستاوردهای انقلاب اسلامی

ابعاد سیاسی:

الف) تغییر رژیم وابسته و خودکامه شاهنشاهی و برقراری جمهوری اسلامی با خواست مردم.
ب) تدوین و تنظیم قانون اساسی جمهوری اسلامی، مشارکت مردمی در حکومت، استقلال سیاسی و حاکمیت ملی، پیوند دین و سیاست، رشد سیاسی مردم، کوچک شدن قدرت استعمارگران، زیر بار زور نرفتن مردم، ترسیم چهره صلح طلبانه از اسلام

ابعاد فرهنگی:

رشد مطبوعات، رشد فکری مردم، بیشتر شدن کانون های آموزشی و تربیتی، درخشش آثار هنری و فرهنگی، زنده کردن تفکر دینی، مردمی شدن نیروهای نظامی و سازمان دهی بسیج مردمی

ابعاد اقتصادی:

تولید بیشتر کالاهای ایرانی و عمران و آبادی روستاها (آب، برق، مخابرات، مراکز آموزشی و بهداشتی، جاده ها و امکانات رفاهی)

ابعاد علمی و فناوری های نوین:

توسعه صنایع دفاعی، نفت، پتروشیمی، ذوب آهن، فولاد، برق، ساخت سد های بزرگ و توسعه راهها، پیشرفت در علم و فناوری بیولوژی مولکولی و سلول های بنیادی

آرمان: امید

مردم سالاری دینی: ریاست مردم مسلمان

خودکامه: خودخواه

برقراری: ماندن، استقرار

تدوین: گردآوری کردن، تهیه کردن، نوشتن

عمران: ساخت و ساز، آبادانی

پرسش های نمونه:

- ۱) اهداف انقلاب اسلامی در کدام شعار موجود بود؟
- ۲) دو مورد از دستاوردهای سیاسی انقلاب اسلامی را بنویسید.
- ۳) آرمانهای انقلاب اسلامی را نام ببرید.
- ۴) ایران در سالهای بعد از پیروزی انقلاب اسلامی در زمینه های علمی چه موفقیت‌هایی کسب کرده است؟

فعالیت‌های تکمیلی

*موضوع تحقیق:

درباره نتایج یکی از ابعاد فرهنگی یا اقتصادی انقلاب اسلامی تحقیق کنید.

بیداری اسلامی در جهان اسلام

اهداف درس بیست و ششم

- زمینه های شکل گیری بیداری اسلامی در کشورهای اسلامی چگونه است؟

بیداری اسلامی به معنی زنده کردن ارزش های اسلامی است و هدف از آن بازگشت دین به صحنه زندگی فردی و اجتماعی است. بیداری اسلامی مربوط به کشور خاصی نیست و به کل جهان اسلام مربوط است. ریشه های بیداری اسلامی از چند کشور مهم اسلامی شروع شده است که عبارتند از:

- بیداری اسلامی در جهان عرب
- بیداری اسلامی در شبه قاره هند
- بیداری اسلامی در عثمانی و ترکیه
- بیداری اسلامی در ایران

آیت الله خامنه ای تاثیرات بیداری اسلامی ایران از پیروزی انقلاب تاکنون را به سه دوره تقسیم می کند:

• موج اول؛ پیروزی انقلاب اسلامی ایران

• موج دوم؛ بعد از فروپاشی کمونیسم

• موج سوم؛ انقلاب های تازه در کشورهای اسلامی شامل:

- ✓ بیداری اسلامی در تونس
- ✓ بیداری اسلامی در مصر
- ✓ بیداری اسلامی در لیبی
- ✓ بیداری اسلامی در یمن
- ✓ بیداری اسلامی در بحرین

پرسش های نمونه:

- (۱) اسلامی به معنی زنده کردن ارزش های اسلامی است.
- (۲) هدف از بیداری اسلامی در کشورها چیست؟
- (۳) ریشه های بیداری اسلامی از کدام کشورهای اسلامی شروع شده است؟
- (۴) آیت الله خامنه ای تاثیرات بیداری اسلامی را به چه دوره هایی تقسیم می کند؟
- (۵) چهار مورد از بیداری اسلامی و انقلابهای تازه در کشورهای اسلامی را نام ببرید.

فعالیت های تکمیلی

موضوع تحقیق:

درباره بهار عربی تحقیق کنید.